

Univerzita Karlova  
Pedagogická fakulta  
Katedra psychologie (41-KPSY)

## DIPLOMOVÁ PRÁCE

Adaptace dvouletých dětí v dětských skupinách  
Adaptation of 2-year-old children in children's group

Karolína Hýblerová

Vedoucí práce: PhDr. Hana Sotáková, Ph.D.

Studijní program: Pedagogika předškolního věku (N0111A190017)

Studijní obor: N PPP 20 (0111TA190017)

Odevzdáním této diplomové práce na téma *Adaptace dvouletých dětí* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 12. 4. 2024

Touto cestou bych chtěla poděkovat PhDr. Haně Sotákové, Ph.D. za její cenné rady, zkušenosti a konzultace, které mi po dobu psaní diplomové práce poskytovala. Dále patří můj velký dík kolektivu a vedení DS Baby Nest za to, že mi umožnili současně s prací studovat, a rodičům dětí, které byly zapojeny do výzkumu, za ochotu při vyplňování dotazníků. V neposlední řadě děkuji své rodině a přátelům, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

## **ABSTRAKT**

Ve své diplomové práci se zabývám specifickým vývojem dvouletých dětí. Konkrétně jde o fyzický, kognitivní, sociální a emocionální vývoj. Druhá až třetí kapitola je zaměřena na historii zařazování dvouletých dětí do předškolních zařízení, názory odborníků na to, zda je pro děti vhodný nástup do předškolního zařízení ve věku dvou let, a jaké existují v ČR možnosti zařazení dvouletých dětí do dětského kolektivu. Čtvrtá kapitola se věnuje možnostem, které mají rodiče v ČR, když chtějí umístit své dvouleté dítě do předškolního zařízení. Poslední – pátá kapitola pojednává o adaptaci jako takové. Praktická část diplomové práce začíná stanovením cílů, jimiž jsou analýza adaptačního plánu konkrétní dětské skupiny, zjištění, jak probíhá adaptační období u 11 dětí z konkrétní dětské skupiny, které byly zapojeny do výzkumu. V neposlední řadě je cílem výzkumu přijít na to, co by dvouletým dětem i jejich rodičům mohlo adaptaci do dětské skupiny zjednodušit. Na cestě k naplnění cílů jsem čerpala z docházkových záznamů dětské skupiny, dotazníků od rodičů dětí, a především ze svého zúčastněného pozorování. Dále se věnuji obecným standardům kvality i standardům kvality konkrétní dětské skupiny. Součástí praktické části diplomové práce je i adaptační plán konkrétní dětské skupiny a analýza případových studií 11 dětí, které nastupovaly do dětské skupiny jako dvouleté. Z analýzy těchto konkrétních případových studií i z jejich porovnání jsem došla k závěru, že umístování dvouletých dětí do dětské skupiny pro většinu z nich bylo dobrou volbou, ke které by se jejich rodiče uchýlili znovu.

## **KLÍČOVÁ SLOVA**

Předškolní zařízení, dětská skupina, dvouleté dítě, adaptace, adaptační plán

## **ABSTRACT**

In my master thesis, I deal with the specific development of two-year-old children. Specifically, physical, cognitive, social and emotional development. The second to third chapters focus on the history of the inclusion of two-year-olds in preschool, experts' opinions on whether it is appropriate for children to enter preschool at the age of two, and what options exist in the country for the inclusion of two-year-olds. The fourth chapter looks at the options available to parents in the Czech Republic when they want to place their two-year-old child in pre-school. The last – fifth chapter deals with adaptation as such. The practical part of the master thesis begins by setting the objectives, which are to analyse the adaptation plan of a particular children's group, to find out how the adaptation period is going for the 11 children from the particular children's group who were involved in the research. Last but not least, the research aims to figure out what could make the adaptation to the children's group easier for two-year-old children and their parents. In order to accomplish my goals, I drew on children's group attendance records, questionnaires from the children's parents, and most importantly, my participant observation. I also address general quality standards as well as the quality standards of the specific children's group. The practical part of the master thesis includes an adaptation plan for the specific children's group and an analysis of case studies of 11 children who entered the children's group as two-year-olds. From the analysis of these specific case studies and from their comparison, I conclude that placing two-year-olds in children's group was a good option for most of them, which they would resort to again.

## **KEYWORDS**

Preschool, children's group, two-year-old child, adaptation, adaptation plan

## Obsah

|  |    |
|--|----|
| ÚVOD .....   | 7  |
| TEORETICKÁ ČÁST .....  | 9  |
| 1 Batolecí období .....  | 9  |
| 1.1 Fyzický vývoj.....   | 9  |
| 1.2 Kognitivní vývoj .....   | 11 |
| 1.3 Sociální a emoční vývoj.....   | 12 |
| 1.3.1 Socializace.....   | 12 |
| 1.3.2 Emoční vývoj .....   | 14 |
| 2 Historie zařazování dětí mladších tří let do předškolních zařízení ..... | 16 |
| 3 Patří dvouleté dítě do předškolního zařízení?.....                       | 18 |
| 3.1 Úvahy o zařazení dvouletého dítěte do dětského kolektivu .....         | 19 |
| 4 Druhy předškolních zařízení pro děti od dvou let v ČR.....               | 21 |
| 4.1 Školská zařízení.....  | 21 |
| 4.1.1 Veřejné mateřské školy .....   | 21 |
| 4.1.2 Soukromé mateřské školy .....  | 22 |
| 4.1.3 Lesní MŠ .....   | 22 |
| 4.2 Neškolská zařízení.....  | 23 |
| 4.2.1 Dětské skupiny .....   | 23 |
| 5 Adaptace .....   | 26 |
| PRAKTICKÁ ČÁST .....   | 29 |
| 6 Stanovení cílů, výzkumných otázek a metodologie.....                     | 29 |
| 6.1 Cíle .....   | 29 |
| 6.2 Výzkumné otázky.....   | 29 |
| 6.3 Aplikované metody výzkumu .....  | 30 |
| 6.3.1 Kvalitativní výzkum .....  | 30 |
| 6.3.2 Případová studie .....   | 30 |

|       |  |    |
|-------|--|----|
| 6.3.3 | Dotazník.....  | 30 |
| 6.3.4 | Pozorování .....   | 33 |
| 7     | Standardy kvality péče v oblasti adaptace.....                             | 34 |
| 7.1   | Standardy kvality péče v oblasti adaptace – příklady nesprávné praxe ..... | 34 |
| 7.2   | Standardy kvality péče v oblasti adaptace – příklady správné praxe .....   | 35 |
| 7.3   | Hodnocení standardů kvality péče DS Baby Nest v oblasti adaptace.....      | 36 |
| 8     | Adaptace v konkrétní DS.....   | 37 |
| 8.1   | Adaptační plán DS.....   | 37 |
| 8.2   | Adaptační záznamy dítěte .....   | 38 |
| 8.3   | Charakteristika výzkumného vzorku.....                                     | 40 |
| 8.4   | Výzkum.....  | 41 |
| 8.5   | Analýza případových studií .....   | 66 |
|       | DISKUZE.....   | 70 |
|       | ZÁVĚR .....  | 72 |
|       | Seznam použitých informačních zdrojů.....                                  | 73 |
|       | Seznam obrázků.....  | 76 |
|       | Seznam tabulek.....  | 76 |

## ÚVOD

Diplomová práce se zabývá adaptací dvouletých dětí v dětských skupinách (dále i DS). Inspirací mi byla má práce v dětské skupině. V rámci projektu podpory implementace dětských skupin vznikla v roce 2019 pod MPSV brožura Adaptační program pro děti v dětské skupině s akcentem na věková a vývojová specifika. Autorkami jsou PhDr. Hana Sotáková Ph.D. a PhDr. Pavla Presslerová, Ph.D., která mi byla taktéž velkou inspirací ve výběru tématu mé diplomové práce.

Často jsem se zamýšlela nad tím, zda proces adaptace u dětí vede tím správným směrem a jestli by se nedalo najít ještě něco, co by dětem i jejich rodičům toto specifické období v jejich životech usnadnilo.

Má práce tedy není určena jen pečujícím osobám, ale i rodičům, kteří se rozhodnou, nebo teprve rozhodují, zda umístit své dvouleté dítě do předškolního zařízení. Protože si myslím, že adaptace na DS začíná už před samotným nástupem, je potřeba, aby i rodiče dopředu věděli, jak v takovém období postupovat. Myslím si, že když jsou rodiče dostatečně zasvěceni do procesu, který je čeká, usnadní to nejen práci pečujícím osobám, ale i samotné zvykání jejich dítěti.

Teoretická část diplomové práce se zaměřuje na specifika vývoje dvouletých dětí. Konkrétně fyzický, kognitivní, sociální a emocionální vývoj. Z historie zařazování dvouletých dětí do předškolních zařízení se čtenář dozví, že to není jen trendem poslední doby, ale bylo to běžné už v dávných dobách.

Důležitou úvahou se zabývám v kapitole „Patří dvouleté děti do předškolních zařízení?“. V poslední době vnímám jako časté ve společnosti debaty o tom, zda dvouleté děti patří do předškolních zařízení. Mají být matky s dětmi do tří let doma a nemají mít právo na pracovní život, nebo se mohou samy svobodně rozhodnout, aniž by na ně jejich okolí koukalo s opovržením? Je pro dítě, kterému ještě nebyly tři roky, vhodné, aby trávilo velkou část dne mimo svůj domov bez přítomnosti matky (rodičů)?



Z názorů většiny odborníků vyplývá, že pokud je dítě ve dvou letech po všech stránkách zralé, nic nebrání tomu, aby do předškolního zařízení docházelo, a nemá to na něho ani do budoucna žádný negativní dopad. Naopak z toho může čerpat i mnoho výhod.

Po prvních úvahách rodičů, zda umístí dítě do předškolního zařízení, následuje výběr typu zařízení. V dnešní době mají rodiče v České republice na výběr z několika možností. Ty si čtenář může projít a seznámit se s jejich specifiky v kapitole č. 4.

Samotné adaptaci, která je podle mého názoru jedním z nejdůležitějších období v docházce dítěte do předškolního zařízení, se věnuji v poslední kapitole teoretické části DP. Myslím si, že na tomto období závisí to, jak se bude dítě v zařízení cítit po celou jeho docházku.

Praktická část diplomové práce je zaměřena na analýzu průběhu adaptace u konkrétních dětí. Výzkumné otázky jsem zvolila takové, které mě dovedou ke zjištění, co by mělo být součástí adaptačního plánu DS, jaké jsou standardy kvality péče v oblasti adaptace v konkrétní DS, jak probíhalo adaptační období u 11 dětí zapojených do výzkumu a jak nejlépe postupovat při adaptaci nově příchozích dvouletých dětí.

K hodnocení adaptačního období dětí jsem čerpala z docházkových záznamů, zápisů mého zúčastněného pozorování a v neposlední řadě dotazníků vyplněných přímo rodiči dětí. Mohu tedy porovnat, jak probíhalo období adaptace dítěte z mého pohledu i z pohledu rodiče.

Akademických prací, které se zaměřují na adaptaci dvouletých dětí do běžných mateřských škol, bylo napsáno už více. Tato práce se však zabývá přímo adaptací dvouletých dětí v dětských skupinách, které jsou specifickým zařízením a od běžné mateřské školy se v mnoha ohledech liší.

# TEORETICKÁ ČÁST

## 1 Batolecí období

Ve věku dvou let se děti nachází v období, které nazýváme batolecí. Toto období následuje po kojeneckém (v jednom roce dítěte) a po dosažení tří let dítěte ho vystřídá období předškolního věku. Během tohoto období se z miminka, které je absolutně závislé na pečující osobě, stává samostatná jednotka, která se chystá objevovat svět kolem sebe. Dítě se v tomto věkovém rozhraní začíná samostatně pohybovat, komunikovat se svým okolím a v neposlední řadě se rozvíjí v oblasti základní sebeobsluhy. V sociální oblasti přechází od reflexivní reaktivity na sociální podněty k záměrnému napodobování. To je důležité především v sociálním učení, kde se nápodobou u dítěte rozvíjí nejen sociální dovednosti, ale dost pravděpodobně je zásluhou nápodoby i rozvoj v oblasti empatie. (Thorová, 2015, s. 367)

### 1.1 Fyzický vývoj

V batolecím období dochází k postupnému zpomalování tempa tělesného vývoje. (Šulová, 2005, s. 58) V počátku tohoto období dochází u dětí ke zdokonalování chůze. I když se některé děti začínají stavět a pomalu pohybovat z místa na místo už na konci kojeneckého období, až teprve později se dítě rozejde z volného postoje, dokáže ujít několik kroků a zároveň se umí i zastavit bez přidržování. (Langmeier, 2006, s. 72)

*„Lokomoce má i svůj sociální význam. Je pojmána jako symbol úspěšného vývoje, jako jasný důkaz přechodu na vyšší úroveň.“* (Vágnerová, 2012, s. 123) Dvouleté dítě už je schopno běhat, zvládat nerovnosti terénu i poskočit snožmo a seskočit z malé výšky.

Během batolecího období si dítě většinou osvojí i chůzi po schodech. Nejprve se okolo druhého roku naučí chodit bez přidržování do schodů a zpravidla o rok později se naučí chodit ze schodů dolů. (Langmeier, 2006, s. 72) Je to samozřejmě ale u každého dítěte velice individuální.

Když dítě zvládá základní pohyby, začíná se u něj projevovat zájem o prozkoumávání prostoru dalšími způsoby – např. podlézáním, přelézáním nebo prolézáním různých překážek. Pohyb je pro děti zkrátka základní potřebou. Každé dítě má tuto potřebu

samozřejmě jinou, ale „*vždy probouzí a podporuje celkovou aktivitu dítěte, která podněcuje myšlení, rozšiřuje zásobu informací o sobě i o využívání předmětů a pomůcek*“. (Koťátková, 2008, s. 25) Pohyb tedy není jen o fyzické stránce jedince, ale i o jeho kognitivních potřebách, které se pohybem mohou naplňovat, když například dítě svým přemýšlením a zkoumáním najde otvor, do kterého se se svým tělesným rozměrem vejde. Zároveň můžeme pohybem uspokojovat i sociální potřeby, když má dítě v dětské skupině inspiraci ve svých vrstevnících nebo o něco starších dětech. Také „*když se jim něco daří, mají zážitky z pohybové sounáležitosti*“. (Koťátková, 2008, s. 25) To znamená, že když si s dětmi zahrajeme pohybovou hru, děti cítí, že se jim daří, jde jim to, mají radost z toho, že mohou být mezi dětmi a zažívat tento úspěch.

I přesto, že jsou děti v batolecím období velmi aktivní, neustále se pohybují a objevují svět, snižuje se jejich potřeba spánku přes den. Většina dětí v batolecím období si již vystačí jen s jedním spánkem během dne. (Šulová, 2005, s. 59) Z toho sice vyplývá, že jeden spánek je pro děti v tomto věku vhodný, ale ani tak bychom neměli děti v předškolním zařízení k odpolednímu spánku nutit. Jako všechny oblasti vývoje dítěte, je i tato velice individuální a některé děti už nepotřebují ani jeden spánek denně. Místo spánku mohou být dětem nabídnuty klidové aktivity nebo klid na lůžku, ale nikdy bychom neměli jít přes sílu a dítě do spánku nutit.

Co se týče vyměšování, děti v batolecím období už jsou většinou schopny ho samostatně regulovat. K tomu, aby k takové regulaci docházelo, je důležité, aby dítě dokázalo ovládat obě funkce svěračů – tj. retenci i eliminaci. Retencí rozumíme „*udržení něčeho, setrvání někde*“ a eliminací „*tendence něco pustit, zahodit...*“. (Vágnerová, 2012, s. 121) Umístování dítěte do předškolního zařízení, když ještě není schopno tyto funkce ovládat, záleží na rozhodnutí konkrétního předškolního zařízení, zda takové dítě přijme. Některá zařízení jsou na takové děti připravena a jsou pro tyto účely vybavena plínkami, přebalovacím pultem, speciálním košem na plínky atd...

Mezi další požadavky na přijímané děti, které si některá předškolní zařízení určují, je například schopnost dítěte se samo najíst. To podle Matějčka (2005, s. 113) už některé děti zvládají. Dvouleté dítě bez problému udrží lžičku, z většiny se i samo nají, ale dokrmit je

ještě potřeba, protože nervový systém takto starého dítěte ještě není vyvinut natolik, aby udrželo pozornost u jedné činnosti a dítě tak není ze samostatného krmení unaveno ani tak fyzicky jako spíše psychicky. Co se týče pití, dvouleté dítě už se dokáže samo napít z hrnečku nebo skleničky, aniž by se u toho pobryndalo. (Matějček, 2005, s. 114)

## **1.2 Kognitivní vývoj**

Tím, že dítě poznává svět kolem sebe, může se v něm cítit bezpečně a uspokojuje potřebu jistoty. Díky tomu, že dítě pocítuje kognitivní jistotu, zjišťuje, že svět kolem něj má určitá pravidla a je pro něj srozumitelný. (Vágnerová, 2012, s. 124) Proto je důležité, aby dítě mělo určité hranice. Ty mu dávají pocit bezpečí a stanovují je pečující osoby. Ať už jde o rodiče, či učitelky v mateřské škole, je potřeba tyto hranice dítěti vytyčovat. Nejde ale pouze o jejich vytyčení – důležité je především jejich dodržování. Když dítěti něco slíbím, měla bych to i dodržet. Platí to i na druhou stranu. Když má dítě něco udělat, měli bychom vyžadovat splnění. Samozřejmě, že součástí vývoje dítěte a jeho osobnosti je i překračování těchto hranic, kdy dítě zkouší, kam až může zajít a zda jsou hranice opravdu pevné.

Odborníci se shodují i v tom, že je potřeba, aby dítě znalo určitý řád dne a ten byl pravidelný a po většinu času neměnný. Když dítě ví, co se děje a co bude následovat, dodává mu to pocit bezpečí stejně tak jako vytyčené hranice.

Na přelomu kojeneckého a batolecího období si dítě začíná uvědomovat, že předmět, který nevidí, nepřestává existovat. (Vágnerová, 2012, s. 124) To souvisí s Piagetovými stádii vývoje. V batolecím období se dítě podle Piageta nachází ve fázi symbolického, předpojmového myšlení. V tomto období vzniká základní funkce, která ovlivňuje pozdější jednání jedince. Tato funkce souvisí se schopností představovat si něco (např. předmět nebo událost) prostřednictvím něčeho jiného, co tuto představu pouze označuje a co jí slouží. (Piaget, 2014, s. 47)

U kojence a batolete můžeme pozorovat značný rozdíl v řešení určitých situací. Zatímco kojeneček zkouší všechna možná řešení (např. vložit kostičku ve tvaru čtverce do kruhové díry), batole se nad problémem nejdříve zamyslí, dokáže si představit to, co ještě nevidí. (Říčan, 2021, s. 105) Uvažuje o tom, který otvor by byl pro určitou kostičku vhodný, a nakonec jde na jistotu a kostičku vloží do správné díry. (Říčan, 2021, s. 105)

Podmínkou k tomu, aby se rozvíjela u dítěte řeč, je i schopnost chápat symboly a udržovat je v paměti. Není tedy překvapením, že dítě, které v batolecím věku začíná chápat symbolizaci, rozvíjí velkou měrou také své jazykové schopnosti. (Vágnerová, 2012, s. 128) I Langmeier (2006, s. 75) se s Vágnerovou shoduje v tom, že až když děti dosahují druhé poloviny druhého roku, je u většiny z nich patrný radikální pokrok ve vývoji mluvené řeči. V roce a půl je dítě také schopno pochopit, že každá věc má svůj název. Ve dvou letech pak umí většina dětí skloňovat, sestavit krátkou větu a učí se dětské říkanky z paměti. (Říčan, 2021, s. 102) Je to samozřejmě velice individuální a každé dítě, stejně tak jako v jiných oblastech, i v oblasti mluvení dozrává v jinou dobu. Důležitý je pro děti správný mluvní vzor. Je opravdu znát, když rodiče s dětmi doma hodně mluví. Nejen že má dítě mnohem větší slovní zásobu, ale většinou i dříve začíná mluvit ve větách.

Dítě nejdříve začíná objevovat jednotlivá slova, z nich potom skládá jednoduché věty, ze kterých se potom stávají různé přesmyčky, a také si se slovy začíná hrát. Za každý svůj pokus je odměňováno pozitivními reakcemi svého okolí, a to ho motivuje k dalšímu zkoušení vyjádřit se. (Kofátková, 2008, s. 26)

Matějček (2005, s. 114) přirovnal rozvoj řeči v tomto věku k motorickým schopnostem dítěte. Stejně jako dítě v tomto věku staví kostičky za sebe a tvoří tak „vláček“, skládá za sebe i slova a z nich začíná tvořit první věty.

Sotáková a Presslerová (2019, s. 16) uvádí, že v batolecím věku je dítě v období, kdy je u něho na denním pořádku otázka „proč?“. I proto je velmi důležité v období adaptace s dítětem mluvit a vysvětlovat mu, co se děje a co bude následovat.

### **1.3 Sociální a emoční vývoj**

Tato oblast je pro adaptaci dětí do dětské skupiny velmi důležitá. Aby dítě bylo schopno zvládnout odloučení od rodičů a po určitou dobu setrvat v kolektivu jiných dětí i dospělých, je potřeba, aby dosáhlo určité úrovně emočního i sociálního vývoje.

#### **1.3.1 Socializace**

Jak píše Šulová (2005, s. 62), v batolecím věku „*má dítě radost ze své nezávislosti, a má-li jistotu ve svém zázemí, ve svém poutu s matkou, pouští se radostně do zkoumání prostředí*“.

I přestože je dítě v batolecím období ještě do velké míry závislé na matce, je jeho okolí sociálních vztahů rozšiřováno. Zejména pak v rodině si dítě začíná uvědomovat, že je součástí širšího společenství. (Langmeier, 2006, s. 81) I Vágnerová (2012, s. 150) si myslí, že „nejpodstatnější část socializačního rozvoje probíhá v batolecím věku v rámci rodiny“.

Jak zmiňují odborníci výše, je tedy pro dítě hlavní osobou nejprve ta, která s ním tráví nejvíce času (většinou touto osobou bývá matka dítěte). Dalším krokem pro dítě je seznámení s rodinou i její širší částí.

Mimo rodinné prostředí se však děti začínají setkávat i s dalšími dětmi stejného věku, tedy se svými vrstevníky. Vztah k vrstevníkům není hned od začátku diferencovaný. Jeho vývoj závisí na konkrétních zkušenostech, které má dítě z rodiny. Například závisí na tom, zda má dítě sourozence a umí tak tyto vztahy přenášet i k cizím dětem. (Vágnerová, 2012, s. 151) V praxi se můžeme setkat s tím, že děti, které mají sourozence, mají k ostatním dětem bližší vztah, jsou více kontaktní, umí se dělit o hračky.

Okolo druhého roku věku se začíná objevovat paralelní hra s vrstevníky. Děti hrající si vedle sebe o sobě ví, jsou si blízko, ale hraje si zatím každý sám. O rok později už jsou děti schopny při hře nejen spolupracovat, ale projevovat i vzájemnou soupeřivost. (Langmeier, 2006, s. 99)

Když se začíná rozvíjet symbolické myšlení, působí na tento rozvoj do značné míry i odložená nápodoba. Dítě při odložené nápodobě napodobuje nějakou činnost později, až nějakou dobu po tom, co ji vyzorovalo ve svém okolí. Symbolická hra může dítěti pomoci i v emoční oblasti. Dítě si může „zahrát“ situace, které pro něj nejsou snadno pochopitelné, a tímto způsobem se s nimi vyrovnat a porozumět jim. (Vágnerová, 2012, s. 126)

V batolecím období se u dětí také začíná projevovat prosociální chování, díky kterému je dítě schopno chápat, že když se například kamarádovi něco stane, utěšíme ho, pomůžeme mu. (Langmeier, 2006, s. 82)

Sociální učení u dětí v batolecím věku probíhá formou nápodoby. Dítě napodobuje především to, co ho nějakým způsobem zaujalo. Zpočátku pouze napodobuje chování někoho jiného, aniž by v danou chvíli chápalo, proč se zachovalo právě takto. Opakováním

a posunem v rozvoji poznávacích procesů se naučí i pojmenovat a vysvětlit, proč se tak zachovalo. Nápodoba v batolecím věku může mít však u dětí i regresivní podobu. To se například stává, když má dítě mladšího sourozence. Batole vidí, že mladší sourozenec potřebuje v některých situacích více pozornosti pečující osoby, a má tak pocit, že když se bude projevovat stejně jako mladší sourozenec, dostane se mu stejného zacházení a pozornosti. (Vágnerová, 2012, s. 163) Stejně tak můžeme určité regresivní prvky v praxi pozorovat u některých dětí, které navštěvují předškolní zařízení se samými mladšími dětmi, tráví s nimi spoustu času a program se musí přizpůsobovat mladším dětem.

### 1.3.2 Emoční vývoj

Některé děti mezi prvním a třetím rokem života, tedy v batolecím období, nemine fáze vzdoru. Často na některé podněty reagují negativně, vše si chtějí dělat samy, nebo se v určitý moment rozhodnou, že něco musí mít hned teď a tady. Tyto projevy povětšinou rodičům nedělají velkou radost, ale v životě dítěte je to důležitá fáze, ve které si dítě začíná uvědomovat sebe samo jako autonomního jedince. (Langmeier, 2006, s. 83) I Matějček (1999, s. 40) si myslí, že *„dětské vztekání není nějaká porucha ve vývoji, není to ani špatné znamení do budoucna, není to dokonce ani žádná chyba ve výchově. Je to prostě důsledek pokroku ve vývoji osobnosti, či jinak řečeno, důsledek určité přechodné slabosti, k níž ve vývoji osobnosti dochází“*. Z toho vyplývá, že dítě si tímto chováním vytyčuje svou vlastní osobnost a ukazuje svou potřebu vyjádřit se.

S chápáním vlastního já také souvisí to, jak o sobě dítě uvažuje. Nejprve o sobě dítě mluví ve třetí osobě, až teprve ve třetím roce života začíná používat zájmeno „já“. (Šulová, 2005, s. 60) Když si dítě začne uvědomovat vlastní osobu, snaží se zjistit, co mu tento objev přináší. Tím, že se ohradí a vysloví svůj nesouhlas, prosazuje svou vlastní vůli, testuje, jaký má vliv na své okolí, a v neposlední řadě se snaží zjistit něco nového o tom, jak funguje komunikace. (Thorová, 2015, s. 378)

V batolecím období se u dětí nesetkáváme pouze s negativními emocemi v záchvatech vzdoru. Děti v tomto věku začínají vnímat pravidla a objevují se u nich i pocity studu, lítosti nebo smutku, když něco provedou a uvědomí si, že překročily hranice. V tomto věku už ani nemusí přijít napomenutí od pečující osoby, děti hranice znají a samy si uvědomí, když dojde

k jejich překročení. (Vágnerová, 2012, s. 147) Toto „osvojení základních norem a schopnost ovládat vlastní chování je spojeno s pokračující emancipací“. (Vágnerová, 2012, s. 162) Když rodiče učí své děti uvědomovat si emoce, které cítí, a následně s ním o nich mluví, pomáhají mu v rozvoji empatických schopností. (Vágnerová, 2012, s. 149) Stačí stručně popsat ze svého pohledu, jak se dítě cítí. Když máme např. situaci, kdy si chce dítě dostavět domeček z kostek, ale my už nutně potřebujeme odejít, můžeme dítěti říct: „Připadá mi, že jsi naštvaný a smutný, že nemůžeš svou práci dokončit. Ráda bych ti dal/a více času, ale bohužel už musíme jít. Co kdybychom tu nechali domeček rozestavěný a dostaviš si to, až se vrátíme?“ Důležité je používat fráze jako „myslím si“, „mám pocit“, „připadá mi“ atd., abychom dítěti nepodsouvali emoce, které třeba nejsou úplně pravdivé. Nám se to může zdát nějak, ale dítě ve skutečnosti cítí něco úplně jiného. Tím, že mu řekneme náš názor, může s ním buď souhlasit, nebo nesouhlasit, ale pochopí, že je v pořádku, že se tak cítí.

Tím, že se dětem zlepšuje představivost a dokážou si představit i to, co nevidí/neexistuje, začíná se u nich objevovat ve zvýšené míře i emoce strachu. „Intenzita separační úzkosti, kterou lze chápat jako specifickou reakci na uvědomění vlastní samostatné existence oddělené od matky, na počátku tohoto období ještě narůstá. Avšak na konci druhého roku začne postupně klesat a ve třech letech se už nemusí projevovat vůbec.“ (Vágnerová, 2012, s. 147) Z tohoto hlediska je při nástupu dítěte do předškolního zařízení zásadní, ve které fázi se právě nachází. Pokud by mělo nastupovat do zařízení ve fázi, kdy prochází separační úzkostí, bude adaptace probíhat o něco hůře než u dítěte, které má již fázi separační úzkosti za sebou.

U dětí batolecího věku není výjimkou ani soucitné chování. Děti jsou schopny vcítit se do jiného plačícího dítěte a utěšit ho objetím, později např. nabídnutím hračky. (Říčan, 2021, s. 107)



## 2 Historie zařazování dětí mladších tří let do předškolních zařízení

Historie předškolních zařízení pro děti v raném věku sahá poměrně daleko. První takovou institucí byly jesle, které původně sloužily jako ošetrovací ústavy. (Kropáčková, 2016, s. 16)

Jesle byly podle Průchy (2001, s. 96) „*zdravotnické zařízení zabezpečující všestranný rozvoj dětí zprav. ve věku do 3 let. Navazuje na péči v rodině.*“ První jesle na našem území vznikaly v druhé polovině 19. století. S nimi byla spjata Marie Riegrová Palacká, která čerpala inspiraci z cest do Francie. Snažila se tak pomáhat chudým matkám a jejich dětem.

Sít' jeslí i dalších předškolních zařízení (opatoven a později i mateřských škol) se rozrůstala, především pod vlivem industrializace, kdy ženy nastupovaly do práce poměrně brzy po narození dítěte, aby zvládly uživit rodinu.

Tradice vzdělávání dvouletých dětí započala v osmdesátých letech 20. století, kdy byly jesle spojené s mateřskými školami považovány za předškolní instituce a byly právním článkem výchovně-vzdělávací soustavy, která platila v té době. (Kropáčková, 2016, s. 18)

Ještě v době socialismu byly jesle pouze pečující organizací. Personál se zaměřoval především na zdravý vývoj dětí. Jak se ale měnily a rozrůstaly poznatky v oblasti medicíny, vývojové psychologie a předškolní pedagogiky, měnilo se i prostředí a přístup jeslí. V této době začaly také vznikat mikrojesle, kde nesměl počet dětí na jednu pečovatelku přesahovat 5–6. Zde můžeme shledávat jistou podobnost s dnešními dětskými skupinami, kde je také maximální počet na jednu pečující osobu 6 dětí.

Vzhledem k dlouhé pracovní době rodičů se stále nedařilo snižovat délku pobytu dětí v jeslích. Po několikaletých diskuzích mezi odborníky v oblasti vhodnosti zařazování dětí v útlém věku do institucionálních zařízení se ale podařilo zvýšit věk dětí při vstupu do těchto institucí. Podařilo se to i díky zavedení a následnému prodlužování rodičovské dovolené.

V devadesátých letech začal ve společnosti převažovat názor, že by měly matky zůstat s dítětem co nejdéle doma. Snížila se porodnost a rodičovská dovolená byla prodloužena až na čtyři roky. V důsledku nízké porodnosti byly jesle i některé mateřské školy zrušeny. To však činilo problémy především na počátku 21. století, kdy došlo k demografickému růstu

populační křivky a v mateřských školách nebyl dostatek místa ani pro přijímání tříletých dětí.

Zdeněk Matějček, kterému je často přisuzována kritika předškolních zařízení pro děti mladších tří let, nebyl odpůrcem jeslí jako takových, pokud nepřesahovala docházka dítěte určitou dobu v týdnu. (Kropáčková, 2016, s. 21)

### 3 Patří dvouleté dítě do předškolního zařízení?

Mýty v oblasti zařazování dětí mladších tří let do předškolních zařízení se zabývá publikace Haškové (2012). Jedním z těchto mýtů je, že „zařízení denní péče jsou pro děti do tří let škodlivá.“ Mnohdy toto přesvědčení přetrvává ještě z dob minulého režimu (viz předchozí kapitola č. 2), kdy měly jesle určené pro děti do tří let věku značně nižší kvalitu péče a vzdělávání než dnešní předškolní zařízení. S tímto názorem se ztotožňovala i PhDr. Šárka Gjuričová v rozhovoru v publikaci Klíč k jeslím již v roce 2007 (s. 10), která si též nemyslí, že by předškolní zařízení pro děti do tří let měla stejně nízkou kvalitu jako např. v sedmdesátých letech 20. století. Dále tvrdí, že „*názor, že matku dítěte do tří let nikdo nenahradí, a pokud má vlastní profesionální zájmy, není dobrou matkou, je předsudkem, který svazuje rozhodování rodičů a vytváří napětí mezi nimi. Jsou ženy, které budou v prvních třech letech spokojené stále s dítětem a dítě s nimi, jsou rodiče, kteří se od narození dítěte budou společně různou mírou podílet na výchově dětí, nebo se bude starat jeden z nich s nerodičovskou osobou, a jsou rodiče, kteří budou oba pracovat a využívat jeslí – a děti všech mohou dobře prospívat.*“ (Wichterlová, 2007, s. 10)

Je samozřejmé a nikdo nepopírá fakt, že u dětí žijících dlouhodobě v ústavní péči (ať už jsou to kojenecké ústavy, dětské domovy, nebo dříve jesle s nepřetržitým provozem) je mnohem větší pravděpodobnost výskytu psychické deprivace. V porovnání se zahraničím, kde například v severských zemích zrušili téměř všechny dětské domovy a zakládali nová zařízení denní péče pro děti do tří let, my jako Česká republika jsme naopak zavřeli většinu denních zařízení pro děti do tří let a navýšili jsme počet dětských domovů. Co se týče severských zemích, tam je umístování dětí mladších tří let do předškolních zařízení naprosto běžnou praxí. „*Například ve Finsku mají děti právní nárok na poskytnutí institucionální péče od 9 až 10 měsíců, což je období od ukončení rodičovské dovolené.*“ (Kropáčková, 2016, s. 23)

Hodnocení, zda děti mladší tří let umístěné do předškolního zařízení denní péče prokazují negativní prvky chování, je značně obtížné. Mimo jiné velice záleží na rodinném a sociálním prostředí, ze kterého dítě pochází, a jak píše Hašková (2012), nezáleží na tom, zda dítě navštěvuje, či nenavštěvuje zařízení pro děti předškolního věku. Co se týče agresivity, dítě,

které pochází z chudé rodiny a vychovává ho pouze jeden z rodičů, bude mít vyšší skóre v hodnocení agresivity a kognitivního vývoje, i kdyby takové zařízení nenavštěvovalo, než dítě z bohaté rodiny vychovávané dvěma rodiči.

Samozřejmě velice záleží na kvalitě předškolního zařízení. Pokud dítě navštěvuje vysoce kvalitní předškolní zařízení s malým poměrem mezi dětmi a pečujícími osobami (které mají vysokoškolské vzdělání), je zde menší pravděpodobnost, že se u něho projeví v budoucnu nějaké emocionální problémy.

Většina zahraničních studií tohoto typu, které doposud vznikly, se zaměřuje na děti, které začaly navštěvovat institucionální zařízení s denním provozem ve věku do jednoho roku. Tudíž je poměrně náročné posoudit, jaké jsou přínosy a případná rizika pro děti, které tato zařízení začnou navštěvovat až jako dvouleté. Žádné vědecké studie, které byly mezinárodně uskutečněny, však nepodporují názor části české veřejnosti, která tvrdí, že zařízení denního typu jsou pro děti do tří let věku naprosto nevhodná a děti na ně nejsou ještě dostatečně vyvinuty a připraveny. (Hašková, 2012)

Umístování dětí od dvou let do předškolních zařízení nese podle Splavcové (2016, s. 93) i jisté výhody. Děti mají možnost celkového rozvoje, pokud v předškolním zařízení s dítětem pracuje kvalitně vzdělaná pečující osoba. Dítě je zapojeno mezi vrstevníky a naplní se tak jeho přirozená potřeba týkající se navazování vztahů právě s dětmi podobného věku. Dítě je mimo jiné také podporováno v samostatnosti, získá pravidelný režim, a z něj i pocit bezpečí. Riziky naopak mohou být nezralost dítěte, nedostatečná adaptace, nepřiměřená délka pobytu dítěte v předškolním zařízení na takto nízký věk, jeho nadměrná zátěž nebo nepřilíš přehledné prostředí. (Splavcová, 2016, s. 96)

### **3.1 Úvahy o zařazení dvouletého dítěte do dětského kolektivu**

Okolo druhého roku věku dítěte začínají rodiče uvažovat o jeho socializaci mezi vrstevníky. Jedna část rodičů pozoruje své děti při kontaktu s ostatními dětmi například na dětském hřišti a uvědomuje si, že jeho dítěti dělají kontakty s nimi dobře. V takovém případě chtějí svému dítěti dopřát více času stráveného s vrstevníky, aby si mohlo začít vytvářet i jiné sociální vazby, než které dosud zažilo v rodinném prostředí. Druhá část rodičů naopak vidí, že se jejich dítě kolektivu straní, ostatní děti spíše pozoruje, a tak ho rodiče ke kontaktům

povzbuzují. V takovém případě jsou ideální mateřská centra (viz kapitola 4.2 Neškolská zařízení), kde je rodič přítomen s dítětem a dítě se na něj v případě potřeby může kdykoli obrátit. (Košátková, 2008, s. 65)

V neposlední řadě se stává důvodem pro zařazení dětí do některého z předškolních zařízení i návrat rodičů do zaměstnání.

## **4 Druhy předškolních zařízení pro děti od dvou let v ČR**

V této kapitole se zaměřím na to, jaké možnosti má v dnešní době rodič žijící v České republice pro umístění svého dítěte, které dosáhlo dvou let, do předškolního zařízení.

### **4.1 Školská zařízení**

Všechny mateřské školy, které jsou zapsané v rejstříku škol a školských zařízení, jsou povinny řídit se školským zákonem (Zákon č. 561/2004 Sb.) a s ním souvisejícími dokumenty.

#### **4.1.1 Veřejné mateřské školy**

Veřejné mateřské školy (dále i MŠ) jsou zřizovány obcí, krajem, státem nebo svazkem obcí a jsou určeny pro děti od dvou do zpravidla šesti let. Dvouleté děti však nemají na přijetí do MŠ právní nárok. Pro tyto mateřské školy je zásadní Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále i RVP PV), kam v roce 2017 přibyly 10. kapitola, která se věnuje přímo vzdělávání dětí od dvou do tří let věku v mateřské škole včetně podmínek pro jejich vzdělávání. Mateřská škola si podle RVP PV vytváří školní vzdělávací program (dále i ŠVP), který je pro mateřské školy povinným dokumentem, a podle ŠVP následně vytváří třídní vzdělávací program, což však není povinností, nýbrž jeho vypracování je doporučováno.

Výhodou tohoto typu předškolního zařízení je, že zde musí pracovat učitelky nebo učitelé, kteří mají dostatečnou kvalifikaci podle zákona o pedagogických pracovnících. To na rozdíl od některých dalších variant popsaných níže zaručuje, že zde s dětmi nebudou pracovat nevzdělané pečující osoby, a je tedy vysoký předpoklad, že dětem připraví dostatečně kvalitní výchovně-vzdělávací podmínky.

Do výhod mateřské školy zapsané v rejstříku školských zařízení by se dal zařadit i fakt, že do takové mateřské školy může dítě docházet až do té doby, než nastoupí do školy základní (dále i ZŠ). Tedy může tam absolvovat i poslední rok povinného předškolního vzdělávání. Na rozdíl od neškolských zařízení, kam dítě sice může docházet i poslední rok před nástupem do základní školy, ale musí být oficiálně zapsáno právě do mateřské školy, která je zapsána v rejstříku škol a školských zařízení, a docházet tam na pravidelná přezkoušení nebo do ní

přestoupit. Což není pro dítě z hlediska adaptace na nové prostředí těsně před nástupem do základní školy příliš vhodná varianta.

Za nevýhodu by se zde dal považovat počet dětí na jednu pečující osobu. V jedné třídě mateřské školy může být zapsáno až 28 dětí, se kterými pracují zpravidla dvě učitelky/učitelé. Ti se však překrývají jen v určitých časech a po poměrně dlouhou dobu je na takto vysoký počet dětí jedna pečující osoba sama. Ani z psychologického hlediska není vhodné, když je v jedné třídě moc dětí najednou. Podle Zdeňka Matějčka (2005, s. 141) není takové množství dětí v tomto věku „přirozenou“ dětskou skupinou.

Tyto veřejné školy získávají finanční prostředky ze státního rozpočtu. Konkrétně *„měsíční výše úplaty nesmí přesáhnout 50 % skutečných průměrných měsíčních neinvestičních nákladů právnické osoby vykonávající činnost mateřské školy, které připadají na předškolní vzdělávání dítěte v mateřské škole, popřípadě dítěte v příslušném druhu provozu mateřské školy, v uplynulém kalendářním roce.“* (Vyhláška 14/2005 Sb.) Pro rodiče tedy bývá nejlevnější variantou, v poslední době však ne variantou příliš dostupnou. Především pro dvouleté děti není ve státních mateřských školách dostatečný počet míst, protože nemají na přijetí do mateřské školy právní nárok a jsou tak přijímány pouze v případě, že na ně zbude místo po zápisu dětí tříletých a starších. A tak se rodiče musí uchýlit k jedné z dalších variant popsaných níže. (Příručka pro rodiče MPSV, s. 4)

#### **4.1.2 Soukromé mateřské školy**

Soukromé mateřské školy, které jsou zapsány v rejstříku škol a školských zařízení, jsou zřizovány například církvemi nebo právnickými osobami. Tyto mateřské školy nabízí rodičům i dětem většinou některé nadstandardní služby, mohou si také dovolit více pečujících osob. Nejsou ale dotovány státem, a tak rodiče musí počítat s tím, že v soukromé mateřské škole budou muset platit vyšší finanční částku za školné než ve veřejné mateřské škole, kde se platí ve většině případů poměrně nízká částka, v některých případech jen strava, není to však pravidlem.

#### **4.1.3 Lesní MŠ**

Lesní mateřské školy (dále i LMŠ) jsou zapsány v rejstříku škol a školských zařízení. Nesmíme si je ale plést s nejrůznějšími lesními kluby, které v rejstříku zapsány nejsou.

V lesních MŠ tráví děti s průvodci (tak se říká pečujícím osobám pracujícím s dětmi v LMŠ) většinu času. V těchto LMŠ mohou kromě pedagogických pracovníků pracovat i nepedagogičtí pracovníci, kteří však musí mít odbornou způsobilost podle vyhlášky o předškolním vzdělávání. Takovou odbornou způsobilostí je:

- a. odborná způsobilost k výkonu povolání všeobecné sestry, dětské sestry, zdravotnického asistenta, porodní asistentky, zdravotnického záchranáře, *nebo*
- b. odborná kvalifikace učitele mateřské školy, vychovatele, *a v neposlední řadě*
- c. profesní kvalifikace chůvy pro děti do zahájení povinné předškolní docházky.  
(Vyhláška 14/2005 Sb.)

## **4.2 Neškolská zařízení**

Zde se jedná o nejrůznější jesličky, školky, kluby, lesní kluby, komunitní školky, mateřská a rodinná centra, hlídací koutky, ale i hlídání v domácnostech chůvou. Tato zařízení mohou být buď komerční (zisková), která fungují na základě vázané živnosti („Péče o dítě do tří let věku v denním režimu“), případně volné živnosti (obor činnosti č. 72 „Mimoškolní výchova a vzdělávání, pořádání kurzů, školení, včetně lektorské činnosti“ a obor činnosti č. 79 „Poskytování služeb pro rodinu a domácnost“) anebo nezisková. Ta jsou provozovaná pouze podle obecných právních předpisů. (Příručka pro rodiče MPSV, s. 5)

### **4.2.1 Dětské skupiny**

Dětské skupiny jsou zařízení, která zajišťují pravidelnou péči o děti od šesti měsíců (častěji však od jednoho roku) do zahájení povinné školní docházky. DS se řídí zákonem o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině (Zákon č. 247/2014 Sb.) Tím, že dětské skupiny nespádají pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále i MŠMT), ale pod Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále i MPSV), nemohou zde děti plnit povinné předškolní vzdělávání. Jak bylo již výše řečeno, dítě může do DS docházet i poslední rok před nástupem do ZŠ, ale musí být oficiálně zapsáno i v některé z mateřských škol, která je v rejstříku škol a školských zařízení, kam dochází na pravidelné přezkoušení.

V dětské skupině může být zapsáno až 24 dětí, v praxi ale bývají dětské skupiny spíše komornější, většinou s 12 dětmi. Výhodou dětských skupin je tedy malý počet dětí na jednu pečující osobu. Tím se může dětem dostávat individuálnějšího přístupu, a také adaptace



v takto malém kolektivu a větším počtu pečujících osob může probíhat lépe než v klasické mateřské škole. Výhodou z hlediska adaptace je i fakt, že kolektiv dětské skupiny je většinou věkově heterogenní, a tak mohou jednu DS navštěvovat sourozenci, kterým se lépe zvyká na odloučení od rodičů, když mají v blízkosti známého a velmi blízkého člověka. To ale nemusí být pravidlem. Pro některé děti může být tato zdánlivá výhoda spíše nevýhodou (o tom více v kapitole č. 1.3.1 o socializaci a v konkrétních případech dětí zapojených do výzkumu v praktické části DP). (Příručka pro rodiče MPSV, s. 6)

V dětské skupině je zpravidla minimálně jedna pečující osoba splňující odbornou kvalifikaci na 6 dětí. Odbornou kvalifikací pro práci v DS se rozumí:

- a. odborná způsobilost k výkonu povolání všeobecné sestry, zdravotnického asistenta, ošetřovatele, porodní asistentky, zdravotně-sociálního pracovníka, zdravotnického záchranáře, psychologa ve zdravotnictví nebo specializovaná způsobilost k výkonu povolání klinického psychologa,
- b. odborná způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka nebo odborná způsobilost pracovníka v sociálních službách se středním vzděláním a maturitní zkouškou,
- c. odborná kvalifikace učitele mateřské školy, učitele prvního stupně základní školy nebo vychovatele,
- d. profesní kvalifikace chůvy pro děti do zahájení povinné školní docházky, *nebo*
- e. odborná způsobilost k výkonu povolání lékaře. (Příručka pro rodiče MPSV, s. 7)

O děti v DS zde pečující osoby pečují podle plánu výchovy a péče (dále i PVP), jehož podoba není nijak předepsána a mohou si ho jednotlivé DS uzpůsobit podle vlastních potřeb. Z hlediska právních předpisů mají DS oproti mateřským školám výhodu v tom, že jimi nejsou tolik svázané. Mohou tedy snadněji zohledňovat různé potřeby rodičů i dětí. „*Kvalita služby péče o dítě v dětské skupině je ověřována pomocí standardů kvality péče. Tyto standardy je poskytovatel povinen dodržovat. Jedná se o soubor kritérií, jejichž prostřednictvím lze posoudit úroveň kvality poskytování služby v oblasti naplňování potřeb dítěte, personálního a provozního zabezpečení.*“ (Příručka pro rodiče MPSV, s. 8)

Podmínky pro přijetí do DS:

- a. dítě od 6 měsíců do zahájení povinné předškolní docházky
- b. dítě se podrobilo stanoveným pravidelným očkováním nebo je proti nákaze imunní anebo se nemůže očkování podrobit pro kontraindikaci,
- c. písemně uzavřená smlouva o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině mezi rodičem a poskytovatelem.

## 5 Adaptace

Adaptace je „*obecně proces přizpůsobení se něčemu. Adaptace sociální je přizpůsobení se člověka novým sociálním podmínkám (např. adaptace při přechodu z jednoho stupně školy na druhý).*“ (Průcha, 2001, s. 11)

Jak píšou Kropáčková a Splavcová (2016, s. 90), po začátku následuje určitá cesta. Je pravděpodobné, že ne vždy se nám podaří projít k cíli bez jediného zaváhání. Mnohdy se po cestě naskytnou překážky a také se musíme někdy vrátit a zvolit jinou odbočku. Tak je to i se začleňováním dvouletých dětí do kolektivu dalších dětí. Někdy proběhne adaptace naprosto bez problémů a hladce, jindy je cesta k úspěšnému začlenění dítěte do kolektivu hrbolatá a několikrát se musíme vracet na startovní čáru a hledat jiné cesty.

Když se rodiče po důkladné rozvaze rozhodnou pro jedno z předškolních zařízení a zapíší tam své dítě, nastává doba adaptace. K té každé jedno zařízení pro předškolní děti přistupuje individuálně podle svých přesvědčení a možností. Odborníci se v mnohých názorech shodují. Neexistuje obecný návod na to, jak se s adaptací na předškolní zařízení „poprat“, protože každé dítě je jiné, každé potřebuje jiný přístup, rozdílný čas, po který mu trvá samotná adaptace. Na následujících řádcích přiblížím názory několika odborníků na problematiku adaptací do předškolních zařízení. Vzhledem k tomu, že se ve své diplomové práci věnuji adaptaci dvouletých dětí v dětských skupinách, budu dále používat označení „dětská skupina“.

Adaptace začíná v podstatě již doma, před samotným nástupem do dětské skupiny. Rodiče s dítětem mluví o nastávající změně v jeho životě a připravují ho na ni. Je důležité mluvit o dětské skupině pozitivně, jmenovat dítěti výhody toho, co mu dětská skupina přinese – pozná nové kamarády, pohraje si s novými hračkami, naučí se nové věci. (Kuhn, 2010, s. 137) Není však nutné to s pozitivitou přehánět. Je pravděpodobné, že v prvních dnech, než se dítě adaptuje, bude se mu stýskat a nebude se cítit úplně dobře. Nejvhodnější je tedy poukazovat na své pocity a očekávání, např.: „To jsem zvědavá, jak se ti tam bude líbit, co se tam asi nového naučíš?“ (Kropáčková, 2016, s. 92)

Před samotnou adaptací, kdy se rodič postupně začne od dítěte vzdalovat, je vhodné přijít se do dětské skupiny s dítětem podívat. Nechat ho prozkoumat nové prostředí za přítomnosti

rodičů, seznámit ho s pečujícími osobami a těm také sdělit, co má jejich dítě rádo, jak ho zaujmout a navázat s ním kontakt. Rodiče jsou v této fázi adaptace pro pečující osoby zásadní. (Kuhn, 2010, s. 137) Jak ale píše Kropáčková (2016, s. 91), nejen pro pečující osoby je kontakt s rodiči potřebný. Je to i naopak. Pro rodiče je důležité znát nejen jména osob, které se budou starat dennodenně o jejich děti, ale potřebují je poznat hlouběji. Ideální je tedy sejít se s rodiči, popovídat si o tom, co obě strany očekávají, jaké jsou postupy při adaptaci. V této fázi by se měly pečující osoby snažit získat si důvěru rodičů dětí, o které budou pečovat.

Účast rodičů ve třídě v době adaptace je velmi diskutované téma. Autorky Kropáčková a Splavcová (2016, s. 95) mají zkušenost s oběma způsoby adaptace.

V případě, že se adaptuje více dvouletých dětí najednou, nedoporučují přítomnost rodičů. Pro děti je už tak okolo spousta nových vjemů, věcí a osob. Kdyby v tomto případě byl přítomen ještě od každého dítěte jeden rodič, bylo by osob už opravdu hodně a děti by neměly příležitost začít si zvykat na nové prostředí v jeho přirozené podobě. V případě, že se adaptuje dvouleté dítě do stávající skupiny dětí, je přítomnost rodiče možná. Je třeba vzít v potaz, co se v daném předškolním zařízení osvědčilo a jaké konkrétní děti se ve skupině nachází, a hlavně co potřebují děti, které čeká adaptace. (Kropáčková, 2016, s. 96)

Jak jsem již zmínila, v některých dětských skupinách je možnost zůstat v začátcích s dítětem po určitou dobu. Dobré je se vždy alespoň na chvíli vzdálit, odejít za dveře, aby dítě budovalo důvěru v to, že i když rodiče odejdou, vždy se pro něj vrátí. Důležitým úkonem před odchodem rodiče z dětské skupiny je loučení. Rodiče by nikdy neměli odcházet od dítěte, aniž by mu řekli, že odchází. Dítě, které rodiče opustí bez rozloučení, když je v zápalu hry, je sice po dobu zabavení v klidu, ale jakmile zjistí, že rodič zmizel neznámo kam, je to pro něho velký zásah a nechápe, co se děje. Rodiče by se měli loučit s úsměvem a při návratu dítěti příliš neopakovat, jak moc se jim po něm stýskalo. Dítě by to mohlo brát tak, že rodiče jsou bez něho smutní a příště by to mohlo v krajním případě vést k tomu, že do dětské skupiny už nebude znovu chtít jít, protože by rodičům znovu způsobilo smutek. Doba odloučení, kdy je dítě v dětské skupině bez rodičů, se pak postupně prodlužuje, až dítě nakonec zvládne celé dopoledne a následně celý den bez rodičů. (Kuhn, 2010, s. 137)

Abychom dětem co nejvíce usnadnili vstup do nového prostředí, měli bychom jim nabízet nejrůznější „usnadňující“ pomůcky. Jednou z nich může být například oblíbená hračka, většinou plyšová, kterou si dítě do předškolního zařízení donese. Taková hračka, kterou zná a má k ní citový vztah, mu dodává pocit bezpečí. Matějček (2005, s. 116) vztahoval tento příklad k návštěvě nemocnice, kdy se dítě musí na nějakou dobu vzdálit ze svého domácího prostředí, ale myslím si, že i v adaptaci na předškolní zařízení je hračka z domova pro dítě přínosem. Samozřejmě ale nepodporujeme přemíru hraček z domova, protože to naopak vede ke ztrátám hraček nebo jejich zničení. Mnohdy také ke zbytečným sporům mezi dětmi. Pokud je v předškolním zařízení přiměřené množství kvalitních hraček, nemají děti ani potřebu si donášet hračky z domu.

Nejen v počátku docházky do dětské skupiny je pro děti zásadní volná hra. Děti, které přijdou do nového prostředí, nutně nejdříve potřebují prozkoumat neokoukané hračky a pomůcky. Řízená činnost a řád je pro děti stejně tak důležitý, ale to, co si odnesou z volné hry, je ničím nezastupitelné. Nejen, že volná hra prospívá dětem a jejich přirozenému rozvoji, ale i pro pečující osoby je významným diagnostickým nástrojem. (Kropáčková, 2016, s. 49)

A kdy je adaptace dítěte ukončena? Z výzkumu, který provedli Niesel a Griebel (2005), vyplývá, že podle učitelek MŠ je dítě adaptováno např. když:

- se zapojuje do skupinového dění,
- si najde vlastní okruh přátel,
- si dokáže hrát a dohodnout se,
- chodí do mateřské školy rádo a s úsměvem,
- samostatně řeší problémy,
- akceptuje denní program a skupinová pravidla,
- se dokáže odloučit od matky/otce.

## **PRAKTICKÁ ČÁST**

### **6 Stanovení cílů, výzkumných otázek a metodologie**

#### **6.1 Cíle**

Hlavním cílem mé diplomové práce je zjistit, jak v konkrétní DS probíhal adaptační proces dvouletých dětí. Dále se zaměřím na to, které přístupy vedly ke zdárnému dokončení adaptace a jaká byla naopak rizika v průběhu adaptačního období u těchto dětí.

V praktické části mé diplomové práce jsem uskutečnila kvalitativní výzkum (konkrétně případovou studii), který zahrnoval dlouhodobé zúčastněné pozorování. Toto pozorování probíhalo vždy od počátku adaptace dítěte (včetně první návštěvy dítěte s rodičem v DS) do ukončení adaptace, potažmo do té doby, než opustilo naši DS, nebo do současnosti, pokud se některé prvky chování související s adaptací projevovaly i po ukončení adaptace.

Součástí případových studií byly také dotazníky od rodičů dětí, které byly do výzkumu zapojeny. Tyto dotazníky rodiče vyplňovali cca pět měsíců po ukončení adaptace jejich dítěte. Jak upozorňuji níže, v konkrétních rozborech dotazníků, některé informace od rodičů mohou být touto časovou prodlevou značně zkreslené. Proto byly informace o počátcích adaptace doplněny o fakta z docházkových listů, mých osobních záznamů a elektronické konverzace z prvních dní adaptace mezi rodiči a pečujícími osobami.

Rodiče, jejichž děti absolvovaly adaptaci až v roce 2023, dostali dotazník ihned po dokončení adaptace, tam jsou tedy informace přesnější, protože měli průběh adaptace svého dítěte v čerstvé paměti. U těchto dětí je také možnost čerpat informace o jejich adaptaci z adaptačních záznamů, které jsme zařadili do adaptačního procesu až v první polovině roku 2023 (viz kapitola Adaptační záznamy dítěte č. 6.8).

#### **6.2 Výzkumné otázky**

1. Co by mělo být součástí adaptačního plánu DS?
2. Jaké jsou standardy kvality péče v oblasti adaptace konkrétní DS?
3. Jak probíhalo adaptační období u dětí zapojených do výzkumu?
4. Jak nejlépe postupovat při adaptaci nově příchozích dětí?

## **6.3 Aplikované metody výzkumu**

### **6.3.1 Kvalitativní výzkum**

Kvalitativní výzkum je druh pedagogického výzkumu, mezi jehož hlavní znaky se řadí „založení na fenomenologické filozofii; zdrojem dat jsou přirozená prostředí (např. škol. třída); důraz je kladen na výklad zkoumaných jevů očima samotných aktérů; produktem je detailní popis často jednotlivých případů; metody jsou přejímány hlavně z etnografie a sociologie, zejm. zúčastněné pozorování, etnografický rozhovor, případové studie, výzkum životního příběhu“. (Průcha, 2001, s. 111)

### **6.3.2 Případová studie**

Případová studie je výzkumná metoda, která se zabývá zkoumáním jednotlivého případu (např. dítěte, malé skupiny dětí). Tento případ je detailně popsán, rozebrán a vysvětlován. Takže oproti kvalitativnímu výzkumu, kde je velké množství objektů a nelze tedy dopodrobna zkoumat každý z nich, v něm dochází k podrobnému prozkoumání. (Průcha, 2001, s. 188)

### **6.3.3 Dotazník**

„Dotazník je výzkumný a diagnostický prostředek ke shromažďování informací prostřednictvím dotazovaných osob. Podstatou je soubor otázek (výroků) zkonstruovaný podle kritérií vědecké metodologie, předkládaný v písemné formě.“ (Průcha, 2001, s. 49)

V mém případě se jednalo o dotazník předkládaný v písemné formě rodičům dětí, které byly zapojeny do výzkumu, tedy těch dětí, které absolvovaly adaptaci do DS jako dvouleté v období od ledna 2022 do října 2023. Dotazník obsahoval celkem 18 otázek, z toho tři uzavřené, jednu polouzavřenou a 14 otevřených. Na otázky odpověděli rodiče celkem 11 dětí, které byly zapojeny do výzkumu a které jsem následně podrobila zúčastněnému pozorování (viz kapitola 6.3.4 Pozorování).

1. Jaký byl hlavní důvod umístění Vašeho dítěte do DS?
  - Nástup do práce
  - Chtěli jsme, aby si zvykal/a na kolektiv dětí
  - Jiné (prosím uveďte):
2. Jaký je Váš názor na umístování dvouletých dětí do předškolních zařízení?
3. Kdybyste se znovu rozhodovali, v jakém věku umístit své dítě do DS, zvolili byste stejný věk dítěte (2 roky)? Proč ano/ne?
4. Navštěvovalo dítě před nástupem do DS jiné předškolní zařízení? Případně které? Chodilo tam rádo?
5. Bylo dítě před nástupem do DS zvyklé trávit čas bez rodičů? Zakroužkujte prosím:  
ANO / NE
6. Bylo dítě před nástupem do DS zvyklé trávit čas mezi svými vrstevníky (např. na hřišti, v herně, na kroužku...?) Zakroužkujte prosím:  
ANO / NE
7. Má dítě sourozence? Pokud ano, myslíte si, že to hrálo v chování Vašeho dítěte při adaptačním období roli? Jakou?
8. Mluvili jste ještě před nástupem do DS s Vaším dítětem o tom, co ho čeká? Pokud ano, jakým způsobem? Jak dítě na takové debaty reagovalo?
9. Jak dlouho přibližně trvalo adaptační období Vašeho dítěte?
10. Absolvovali jste adaptace spíše v ranních, nebo odpoledních hodinách? Zdálo se Vám toto načasování vhodné? Proč ano/ne?
11. Těšilo se Vaše dítě v období adaptace do DS? Pokud ne, kdy se to zlomilo?
12. Změnilo se nějak chování Vašeho dítěte po nástupu do DS? Případně jak?
13. Byli jste pečující osobou v DS dostatečně informováni o tom, jak se dítěti v adaptačním období daří/jaké dělá pokroky?



14. Vyhovovalo Vám, když jste v adaptačním období dostali fotografii svého dítěte, jak se mu v průběhu dne daří?
- Ano, vyhovovalo nám to
  - Ne, raději bychom fotografie nedostávali
  - Fotografie jsme nikdy nedostali
15. Považujete něco v období adaptace Vašeho dítěte do DS za obtížné? Případně co?
16. Myslíte si, že adaptační období u Vašeho dítěte probíhalo hladce? Napište prosím, proč ano/ne:
17. Je něco, co byste v období adaptace změnili (jak z Vaší strany, tak ze strany pečujících osob v DS)?
18. Je ještě něco, co byste k adaptačnímu období Vašeho dítěte nebo k adaptačnímu období celkově dodali?

#### **6.3.4 Pozorování**

*„Pozorování je sledování smyslově vnímatelných jevů, zejm. chování osob, průběhu dějů aj. Předmětem pozorování může být pozorovatel sám (introspekce), jiní lidé, objekty, jevy.“* (Průcha, 2001, s. 174) V mém případě se jednalo o zúčastněné pozorování chování dětí zapojených do výzkumu v období jejich adaptace do DS. Vzhledem k tomu, že v této DS v Karlíně pracuji již od září 2021, mohla jsem děti v jejich adaptačním období pozorovat denně ve všech situacích, které v průběhu dne nastávaly. Myslím si, že výhodou může být v tomto případě to, že mě děti poznávají, berou mě jako součást prostředí, do kterého vstoupily, a po ukončení výzkumu jim ze života nezmizím. Mám pocit, že kdybych zúčastněné pozorování aplikovala v předškolním zařízení, kde nejsem zaměstnaná, mohlo by to v dětech vyvolávat jiné chování, byla bych tam „navíc“ a následně by po ukončení výzkumu přišly o osobu, kterou z počátku adaptace potkávaly a byly na ni zvyklé.

## 7 Standardy kvality péče v oblasti adaptace

### 7.1 Standardy kvality péče v oblasti adaptace – příklady nesprávné praxe

Za nedostatky v kvalitě péče v oblasti adaptace považují tvůrci dokumentu to, když nemá poskytovatel písemně zpracovaný proces nástupu dítěte. Pečující osoby tedy v tomto případě v procesu adaptace postupují intuitivně a nejednotně. Dalším chybným postupem je, když má poskytovatel zpracovaný adaptační plán, pečující osoby podle něj však nepostupují.

Nevhodný je také striktně daný adaptační plán, který nedovoluje žádnou změnu vzhledem k individuálním potřebám dětí a rodičů.

Vhodné není ani distancování pečujících osob a celé DS od rodičů dětí v době jejich adaptace. Rodiče jsou v tomto případě odtrhnuti od procesu adaptace, nedostává se jim dostatek informací o procesu jak před jeho zahájením, tak v jeho průběhu.

Dalšími možnými nedostatky mohou být například tyto:

- a. Přijímání velkého množství dětí ve stejném termínu, kdy by mohl nastat problém s tím, že se děti vzájemně ovlivňují. To může mít jak pozitivní hledisko (když se některé dítě adaptuje rychleji a další to vidí a cítí se tam také dobře), ale také negativní (když je v náročném procesu adaptace více dětí, nemají pečující osoby tolik prostoru věnovat se jednotlivým dětem v období, které je pro ně velmi náročné).
- b. Praktikování postupu, který nesouzní s psychologickými doporučeními, tedy když například pečující osoby hrubě odebírají děti z náručí rodičů a nerespektují, že ještě není vhodný čas k jejich úplnému odloučení.
- c. Svěření adaptujících se dětí do rukou nezkušenému a nevzdělanému personálu, s čímž souvisí i necitlivé reakce pečujících osob vůči adaptujícím se dětem.
- d. Celodenní pobyt dítěte v dětské skupině hned od zahájení docházky.

Tuto kapitolu bych doplnila ještě o faktory, které podle Sotákové a Presslerové (2019, s. 19) znesnadňují dítěti hladký průběh adaptace.

Na straně dětské skupiny jsou to:

- nejasně stanovená pravidla a postupy v procesu adaptace,

- nestabilní denní program skupiny, kdy rodiče mohou přivádět a vyzvedávat děti kdykoli a narušuje to tak pevný řád skupiny,
- nezkušenost pečujících osob nebo jejich přehnaná očekávání, kdy si nejsou vědomy běžných reakcí dětí v tomto období a neumí na ně tak správně reagovat.

Na straně rodičů jsou to tyto faktory:

- když se neshodne rodina s dětskou skupinou v určitých postupech a názorech a mají diametrálně odlišný přístup k dítěti,
- jiný denní režim v rodině a DS – rodina například není schopna vodit své dítě do DS včas, což zapříčiňuje narušování programu v DS,
- pocit viny rodičů, že nejsou s dítětem oni, ale svěřují ho do péče v podstatě cizím lidem, a ten se někdy snaží vykompenzovat tím, že zbytečně prodlužují loučení s dítětem, čímž způsobují stres akorát právě svému dítěti.

Na straně dítěte se můžeme setkat s těmito faktory:

- neukončený separačně-individuální proces, kdy dítě ještě není schopno trávit čas bez svých rodičů,
- když dítě nepřijme novou situaci v životě nebo není schopno přijmout novou autoritu a s ní i jistá pravidla, která se v DS musí dodržovat,
- dlouhodobá nemoc nebo nepřítomnost, která může mít i regresní dopad na adaptační proces (viz dítě C ve výzkumu níže).

## **7.2 Standardy kvality péče v oblasti adaptace – příklady správné praxe**

V ideálním případě má dětská skupina vypracovaný dokument o průběhu adaptace, který je například součástí PVP, ale může mít i podobu letáčku nebo brožurky.

Část tohoto dokumentu by se měla věnovat pravidlům průběhu adaptace, ale zapomenout by se nemělo ani na zajištění co největší informovanosti rodičů. Rodiče by měli před nástupem svých dětí do DS vědět, jak dítě na nástup do DS připravit, jaké jsou adaptační fáze, jaké jsou možnosti reakcí dítěte na novou životní zkušenost, kterou nástup do DS bezpochyby je.

Rodiče mají možnost konzultovat s pečujícími osobami i individuální změny v adaptačním plánu, když mají pocit, že bude pro jejich dítě jiný postup vhodnější. Mohou se například domluvit na prodloužení pobytu dítěte za přítomnosti rodiče nebo naopak zkrácení pobytu dítěte, bez přítomnosti rodiče. Když se adaptace daří, naopak se mohou individuálně domlouvat na zkrácení doby pobytu dítěte za přítomnosti rodiče a prodloužení času, kdy je dítě v DS samo, jen s pečujícími osobami. Rodiče by také měli dostat možnost nepozorovaně sledovat dítě a ujistit se tak, že je v DS spokojené a cítí se tam bezpečně. (Průvodce pro naplňování standardů kvality péče)

### **7.3 Hodnocení standardů kvality péče DS Baby Nest v oblasti adaptace**

V naší DS máme sepsaný adaptační plán, kterým se v době adaptace řídíme, ale zároveň se snažíme dbát i na individuální potřeby, se kterými děti a rodiče přicházejí.

V době adaptace je pro nás stěžejní komunikace s rodiči, kteří znají své dítě nejlépe, a naše spolupráce tak může být pro dítě jediné přínosem.

Děti se snažíme přijímat v různých časových obdobích tak, aby neprobíhala adaptace více dětí najednou. Když taková situace nastane a přece jen se adaptační období více dětí kryje (většinou se to stává v září, kdy stávající děti nastupují do státních mateřských škol a jejich místa obsazují nové děti), snažíme se přistupovat ke každému dítěti maximálně individuálně.

Naše pečující osoby mají potřebné vzdělání a několikrát ročně se účastní nejrůznějších kurzů zaměřených na rozvoj v oblasti předškolního vzdělávání včetně kurzů zaměřených na adaptaci dětí v dětských skupinách.

Každá adaptace probíhá jinak, a hlavně každé dítě je individualita, takže dopřáváme jim i jejich rodičům, aby si sami určili a dopřáli čas, který potřebují. Některé dítě je adaptované během dne, jinému nestačí ani tři měsíce – a je tu i možnost, že po takové době společně s rodiči usoudíme, že dítě ještě není na pobyt v kolektivu bez jejich přítomnosti zralé, a adaptaci odložíme. Riziko, které je spojeno s celodenním pobytem hned v počátku adaptace, si uvědomuji, nicméně u několika dětí, které u nás byly adaptované, bohužel nebyla jiná možnost (blíže viz samotný výzkum).

## 8 Adaptace v konkrétní DS

### 8.1 Adaptační plán DS

Adaptační plán je součástí PVP DS. Ten jsme tvořily společně s majitelkou DS ještě před zahájením provozu DS a je veřejně dostupný na webových stránkách DS. V průběhu prvních adaptací jsme doplnily postupy, které se nám osvědčily a v adaptaci dvouletých dětí nám pomáhaly.

Adaptační plán je napsaný tak, aby byl srozumitelný hlavně pro rodiče, proto v něm také není příliš mnoho odborných termínů a je poměrně stručný. Nechceme rodiče zahlcovat hned z počátku podrobnostmi, když však mají zájem, rády s nimi probereme adaptační proces osobně.

*„Adaptační období je doba, na kterou klademe velký důraz. Aby se u nás dítě cítilo bezpečně a chodilo k nám rádo, je potřeba, aby si nejprve dostatečně pomalu zvyklo na nové prostředí, nové pečující osoby a celkově na nový řád jeho života.*

*Adaptace probíhá vždy pozvolna, tak, jak dítě potřebuje. Každé dítě reaguje na nové prostředí jinak, a tak se může stát, že jednomu stačí jedno adaptační odpoledne, druhý však potřebuje adaptační období dlouhé například měsíc.*

#### **Adaptace probíhají následovně:**

*Při první, nezávazné, návštěvě si rodiče i děti prohlédnou prostory školky a popovídáme si o tom, jak to u nás chodí. Když jsou obě strany spokojené, přecházíme k samotné adaptaci, která se platí po hodinách. Probíhá většinou ráno (8:00–9:00) nebo odpoledne (15:30–17:30), kdy je ve školce méně dětí a můžeme se věnovat dítěti, které se adaptuje.*

*Nejprve přijde rodič s dítětem například na půl hodiny a poté na pár minut odejde. Tato část je velmi důležitá proto, aby si dítě zvyklo, že do školky bude chodit samo, rodič odejde, ale vždy se pro něj vrátí. Takto se postupuje několik dní za sebou. Postupně se časy strávené ve školce prodlužují, až je dítě schopno strávit v ní samo celé dopoledne a následně i další dny, které si rodiče zvolí.*

*V adaptačním období je nejlepší docházet do školky co nejčastěji a nejpravidelněji, aby dítě mezi dny nemělo velkou prodlevu. Někdy se může stát, že již adaptované dítě se po nějakém čase zasekne, je plačtivé a do školky najednou odmítá chodit. Pořád je to pro dítě všechno nové a musíme být trpěliví. Dítě si nejspíš uvědomilo, že tato životní změna už jen tak neskončí, a začalo se mu stýskat po čase stráveném doma s rodiči. Někdy pomáhá znovu ubrat hodiny a postupně zase přidávat. Nedoporučujeme však dítě nechávat doma nebo si ho nakonec po těžkém ranním loučení odvézt zpět domů. Víme a naprosto respektujeme, že toto období není těžké jen pro samotné děti, ale i pro jejich rodiče. Pokud ranní předávání dětí neprobíhají úplně hladce, je ideální předat nám dítě co nejrychleji. Zpravidla dítě přestává po zabavení do pár minut plakat a my během dne pošleme rodičům krátkou zprávu nebo fotografii, aby věděli, zda se dítě cítí lépe a užívá si s kamarády.“ (Adaptační plán DS Baby Nest)*

## **8.2 Adaptační záznamy dítěte**

Tabulku adaptačních záznamů dítěte jsme se v naší DS rozhodly začít používat v první polovině roku 2023 z důvodu lepší orientace v adaptačním procesu jednotlivých dětí.

V horní části je uvedena základní charakteristika dítěte, ve které najdeme jméno, datum narození a datum nástupu do DS.

Samotná tabulka je rozdělena podle oblastí, ve kterých se dítě v období adaptace posouvá, a postupně tak dojde k jejímu zdárnému dokončení. Těmito oblastmi jsou konkrétně tyto:

- Zvládá odloučení od rodičů po určitou dobu
- Spolupracuje a zapojuje se do práce ve skupině
- Komunikuje s dětmi
- Reaguje na pokyny
- Chápe školičková pravidla
- Projevuje zájem o činnost
- Dokáže dát najevo své potřeby

- Ostatní

Adaptační záznamy dítěte jsou vedeny po dobu 12 týdnů od zahájení adaptace. Je však možné, že u některého dítěte už v polovině tabulky dojde k tomu, že ve většině oblastí má jako odpověď „ano“, a tak může být jeho adaptace považována za ukončenou. Někdy se však naopak může stát, že ani na konci tabulky nedojdeme k uspokojivému „výsledku“ a musíme tak adaptační proces prodloužit (viz dítě K níže).

## ADAPTAČNÍ ZÁZNAMY DÍTĚTE



JMÉNO DÍTĚTE:  
 DATUM NAROZENÍ:  
 NÁSTUP DÍTĚTE:

|  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|
| oblast adaptace / týden                        |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
| zvládá odloučení od rodičů po určitou dobu     |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
| spolupracuje a zapojuje se do práce ve skupině |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
| komunikuje s dětmi                             |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
| reaguje na pokyny                              |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
| chápe školníková pravidla                      |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
| projevuje zájem o činnost                      |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
| dokáže dát najevo své potřeby                  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
| ostatní  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |

Obrázek 1 Adaptační záznamy dítěte



### 8.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek obsahuje 11 dětí ve věku dva až čtyři roky, které nastupovaly do DS jako dvouleté.

Tabulka 1 Výzkumný vzorek

| Přidělené písmeno | Pohlaví | Věk nástupu      | Měsíc a rok nástupu |
|-------------------|---------|------------------|---------------------|
| A                 | Chlapec | 2 roky 2 měsíce  | Leden 2022          |
| B                 | Dívka   | 2 roky 1 měsíc   | Leden 2022          |
| C                 | Dívka   | 2 roky 3 měsíce  | Leden 2022          |
| D                 | Dívka   | 2 roky 3 měsíce  | Duben 2022          |
| E                 | Chlapec | 2 roky 1 měsíc   | Květen 2022         |
| F                 | Dívka   | 2 roky 7 měsíců  | Květen 2022         |
| G                 | Chlapec | 2 roky           | Srpen 2022          |
| H                 | Dívka   | 2 roky 1 měsíc   | Srpen 2022          |
| I                 | Chlapec | 2 roky 3 měsíce  | Září 2022           |
| J                 | Dívka   | 2 roky 5 měsíců  | Leden 2023          |
| K                 | Chlapec | 2 roky 11 měsíců | Říjen 2023          |

## 8.4 Výzkum

Dítě A

Charakteristika dítěte A

Matka dítěte A, která vyplňovala dotazník, uvedla, že se rozhodli zapsat syna do DS, aby si zvykal na kolektiv dětí. Na umístování dvouletých dětí do předškolních zařízení má pozitivní názor, když to povaha dítěte dovoluje. Její syn se podle ní v kolektivu komunikačně rozvinul, začal si vytvářet přátelství a matka pozoruje dokonce i lepší schopnost socializace mimo DS. Kdyby mohli volit znovu, zda syna umístí do DS, udělali by to z důvodů uvedených výše. Mají pocit, že DS mu nabízí kvalitně strávený čas s vrstevníky. Chlapec A před nástupem do DS nenavštěvoval žádné předškolní zařízení, aby byl zvyklý trávit čas s chůvou, kterou brali jako člena rodiny. V době nástupu do DS neměl chlapec sourozence. Matka dále uvádí, že chlapci před jeho nástupem do DS vysvětlovala, co ho čeká, i když tomu ještě příliš nerozuměl. Zároveň matka spoléhala na jeho velmi společenskou povahu a věřila, že adaptace proběhne bez problémů. Matka dále uvádí, že podle ní trvala adaptace dítěte A dva týdny a probíhala v ranních hodinách, což jim vyhovovalo. Matka nepozorovala žádné změny v chování dítěte v období adaptace, uvádí, že s pečujícími osobami se snažila komunikovat každý den a vyhovovalo jim, když dostávali fotografie svého syna v průběhu dne, kdy byl v DS. Za náročné v období adaptace považuje matka svou vlastní adaptaci na změnu v jejich životě. Má dojem, že ji synova adaptace do DS stresovala mnohem více než samotného chlapce. Na závěr matka shrnula, že by nic neměnila a podotkla, že jim chlapcova povaha umožnila opravdu rychlou adaptaci.

Průběh adaptace dítěte A

Chlapec nastoupil do DS, když mu byly dva roky a dva měsíce v lednu 2022. Jeho rodiče absolvovali první návštěvu, která je u nás běžná, již v době, kdy chlapci ještě nebyly dva roky, a tudíž ještě nebylo možné ho do DS přijmout. Vzhledem k tomu, že se jim u nás ale líbilo, domluvili se s paní majitelkou, že chlapec do DS nastoupí krátce po svých druhých narozeninách.

První adaptační den trval dvě hodiny, z nichž byla jednu hodinu přítomna matka chlapce a druhou hodinu s námi strávil sám. Zde bylo na chlapci hodně znát to, že s ním rodiče o všem

mluví. Nikdy se nestalo, že by od chlapce odešli bez rozloučení, což rodičům vždy doporučujeme i za cenu toho, že dětem po rodičích bude chvíli smutno. Doporučuje to i Kuhn (2010, s. 137), viz blíže kapitola o adaptaci v teoretické část DP. I to, že matka se synem o konceptu DS před návštěvou mluvila (i když se jí mohlo zdát, že tomu úplně nerozuměl, viz charakteristika dítěte), následně se s ním po nějaké době rozloučila a ukázala mu, že se pro něho vrátí, probíhala zde adaptace poměrně hladce.

Vzhledem k tomu, že matka současně s chlapcovým nástupem do DS nastoupila do práce, nebyla chlapci v podstatě ani pozvolnější adaptace umožněna. Hned následující den tedy zvládl zůstat v DS od rána přes polední spánek až do večerních hodin (cca do 17 h). Jak píše Splavcová (2016, s. 116) „*postupná adaptace je možná pouze v případě dohody s rodiči, nelze ji nařídit*“. Je tedy vhodné vždy informovat rodiče dopředu o možnostech průběhu adaptace, aby se mohli domluvit se zaměstnavatelem a případný návrat do práce o nějakou dobu odložit.

Protože jsem dotazník rodičům dávala až s ročním zpožděním od ukončení adaptace, vnímám, že některé odpovědi rodičů se neshodují s realitou. Například v tomto případě si matka dítěte chválí, že jim dopolední hodiny adaptace vyhovovaly, protože chlapec mohl odpoledne spát doma ve svém prostředí, Z docházkových záznamů ale vyplývá, že chlapec zůstal v DS do večera hned následující den od první návštěvy. Myslím si, že zde se ukazuje, jakou roli v adaptačním procesu hraje povaha dítěte a přístup rodičů. Jsem si jistá, že dítě jiné povahy by takto rychlou adaptaci nezvládlo. Byli jsme s rodiči domluveni, že to takto zkusíme, a kdyby nastal problém, kdykoli během dne můžeme zavolat a oni přijedou. Nikdy nebyla ale situace tak závažná, abychom rodiče volaly, a o jeho čase stráveném v DS jsme je informovaly vždy až po jejich příchodu

Chlapec byl několik prvních dní poměrně klidný, držel se spíše u nás, a i když ještě skoro nemluvil, často opakoval „máma není, táta není“. Vzhledem k tomu, že byl ale zvyklý, že s ním rodiče o všem komunikují, dalo se mu poměrně snadno vysvětlit i pomocí karet s režimem dne, co nás ještě společně čeká a kdy si pro něho maminka s tatínkem přijdou. Touto fází si ale prošel velmi rychle a cca po týdnu už se začal postupně začleňovat do kolektivu dětí.

## Dítě B

### Charakteristika dítěte B

Matka dívky uvedla v dotazníku, že se rozhodli pro zahájení docházky jejich dcery do DS, aby si zvykala na kolektiv dětí. U všech svých dětí byla zastáncem sociálního kontaktu, ať už to byly dětské skupiny (spolky), nebo organizace. Podle ní se děti pozorují a učí od sebe navzájem. Proto je zastánkyní dvouletých dětí v předškolních zařízeních. Myslí si, že dítě ve dvou letech dokáže částečně sdělit své požadavky, a hlavně přijmout mnoho nového (zvyky, pocity, hry...). Jejich dcera chodila od 18 měsíců na cvičení včetně výuky AJ. Cvičení probíhalo za přítomnosti rodičů. Klasické předškolní zařízení nenavštěvovala, ale byla zvyklá čas trávit se svými vrstevníky i bez rodičů. Dívka B měla v době nástupu do DS dva starší sourozence (15 a 21 let), které vnímala jako velkou psychickou podporu v oblasti vzdělání, hraní a sportu. Matka s dívkou mluvila před nástupem do DS o kamarádech, hraní, zpívání, učení básniček, poznávání nových hraček. Podle matky trvala dívčina adaptace cca jeden měsíc a probíhala v dopoledních hodinách. Toto načasování se matce zdálo vhodné. Dívka se lépe soustředila, přijímala informace, byla odpočatá a těšila se. Matka uvádí, že se dcera do DS těšila, jen občas proběhl pláč ze strachu z odloučení, ten ale po několika minutách ustal. Po nástupu do DS matka u dcery pozorovala, že začala více mluvit, zpívat, používat slova, která se u nich doma až tolik nepoužívala, neměla najednou tak velkou potřebu spánku jako dříve a začala být více zvědavá. Matce vyhovovalo, že dostávali v průběhu dne fotografie své dcery, a nevybavuje si nic, co by v období adaptace jejich dcery mohlo být náročné. Podle nich proběhla adaptace dívky do DS hladce – hodně s ní mluvili, vysvětlovali, ptali se jí.

### Průběh adaptace dítěte B

Dívčin nástup do DS proběhl v lednu 2022, když jí byly dva roky a jeden měsíc. První návštěvu absolvovala s oběma rodiči a poté s námi zůstávala celé dopoledne až do oběda. Jako jedna z mála dětí chodila několik prvních měsíců do DS pouze na dvě dopoledne v týdnu. Až v srpnu 2022, tedy po cca sedmi měsících, přešla na celodenní docházku.

V tomto případě probíhala adaptace specifickým způsobem. Vzhledem k tomu, že dívka je velice citlivá, hned po prvním loučení s matkou přilnula ke mně, protože já jsem byla právě ta, která ji od matky první den „přebírala“. Stává se, že dítě při adaptaci přilne k té pečující osobě, která jej přebírá v počátku adaptace od rodičů. Dívka tedy přilnula ke mně a byla v klidu jen v tom případě, že mě viděla nebo věděla, že jsem nablízku. Problém nastal, když si ji měla od matky ráno přebírat jiná pečující osoba, když jsem byla např. nemocná nebo jsem měla jiné povinnosti. Snažily jsme se tedy zapracovat na tom, aby si dívka zvykala i na ostatní pečující osoby. Když přišla za mnou s žádostí o pomoc, řekla jsem jí, jestli by mohla o pomoc požádat jinou tetu, protože já se zrovna věnuji jiným dětem/činnostem. Takovými malými krůčky jsme se dostaly až do fáze, kdy dívka neměla problém chytit za ruku jakoukoli pečující osobu, na kterou byla zvyklá.

Samozřejmě se muselo jednat o osoby, které s dětmi pracují denně a nejsou to nové tváře. I z tohoto důvodu dbáme na to, aby se pečující osoby u dětí příliš často neměnily. Naše pobočka DS v Karlíně má tři stabilní pečující osoby, které jsou přítomny dopoledne. V poledne jedna z nich odchází, a nakonec, na večerní zavírání DS zůstává už jen jedna pečující osoba. Mimo to, že se můžeme střídat v době dovolené nebo nemoci, tento způsob také umožňuje dětem, aby si v adaptačním období zvykly na tři osoby, které o ně budou pečovat, a není tak zde riziko, které by mohlo vzniknout např. při přijetí brigádnic, které se často střídají.

## Dítě C

### Charakteristika dítěte C

Matka dívky C v dotazníku uvedla, že se rozhodli zapsat dceru do DS z důvodu nástupu matky zpět do práce. Jejich názor na dvouleté děti v předškolním zařízení je pozitivní. Podle nich umožní rodičům možnost zachovat si kontakt se zaměstnáním a dítěti pomůže v adaptaci. Dívka před nástupem do DS nenavštěvovala žádné předškolní zařízení ani nebyla zvyklá trávit čas se svými vrstevníky. Byla však zvyklá být nějakou dobu bez rodičů, především se svými prarodiči. V době nástupu do DS dívka neměla sourozence. Jak matka dále uvádí, o nástupu do DS s ní mluvili a pozitivně ji motivovali, ale i přesto do školky moc nechtěla. Adaptace podle matky trvala půl roku a probíhala ráno, byla postupná, a to jim vyhovovalo. Dívka se do DS netěšila, to se změnilo až po nějaké době, když si zvykla. Rodičům vyhovovalo, když dostávali fotky své dcery v průběhu dne. Za obtížné ve spojitosti s adaptací na DS považují rodiče dívky častá onemocnění po nástupu do kolektivního zařízení. Matka v dotazníku zmínila i náročnost socializace jejich dcery z hlediska izolace, kterou si prošli v prvních letech dívčina života z důvodu pandemie Covid-19.

### Průběh adaptace dítěte C

Dívka nastupovala do DS ve svých dvou letech a třech měsících v lednu 2022. Začali jsme pozvolna, protože dívka byla hodně citlivá a vázaná na své rodiče. Zde bych si dovolila souhlasit s matkou dívky, která v dotazníku podotkla, že jí adaptace trvala déle pravděpodobně i z toho důvodu, že byla do té doby zvyklá trávit čas pouze s nimi a občas jejich širší rodinou kvůli celosvětové pandemii Covid-19. Děti, které jsou zapojené v tomto výzkumu, jsou většinou narozené v letech 2019 až 2021, kdy byla pandemie, a děti tak neměly moc možností k počáteční socializaci mimo rodinu, která je v socializačním procesu velice důležitá (viz kapitola č. 1.3.1 v teoretické části DP).

Dalším důvodem, proč zde adaptace neprobíhala úplně hladce, je dle mého názoru častá nepřítomnost dívky v DS v době adaptace. Když děti vstupují do adaptačního procesu, snažíme se s rodiči domluvit na co nejčastější docházce, aby děti mezi jednotlivými

návštěvami neměly příliš dlouhou prodlevu a mohly si tak lépe zvyknout, i když po skončení adaptace budou DS navštěvovat třeba jen několik dní v týdnu.

Tato rodina velmi ráda cestuje, a tak na dovolené vyrazili často i v počátku adaptace. Řekla bych, že i kvůli tomu jsme museli začínat několikrát znovu, a i když už dívka byla po měsíci schopna zvládnout v DS sama celé dopoledne, po týdenní dovolené jsme museli znovu ubrat na hodinu denně, protože si po dobu své nepřítomnosti, kdy trávila čas jen s rodiči, na DS odvykla. Nicméně i to jsme překonali, a nakonec po cca dvou týdnech znovu zvládla zůstat celé dopoledne. Od té doby už jsme hodiny jen přidávali, a když oba rodiče potřebovali na podzim 2022 nastoupit do práce na plný úvazek, dívka bez problémů přešla na celotýdenní a celodenní docházku.

Tato adaptace je ukázkou, že by se nic nemělo uspěchat a netlačit na dítě, když vidíme, že je v DS očividně nešťastné. Když dívka na počátku adaptačního procesu po loučení s rodiči plakala déle než několik minut a dožadovala se rodičů, volaly jsme jim, aby si pro ni přišli, a zkusili jsme to následující den jinak. Chvíli pobyli s ní, potom odešli alespoň na několik minut za dveře, aby dívka pochopila, že i když odejdou, vždy se pro ni vrátí. Takto jsme minuty a následně hodiny prodlužovali, až jsme došli do zdárného konce adaptace.

Myslím si, že i z tohoto důvodu je vhodné, když rodiče začnou dítě dávat do předškolního zařízení ještě před jejich nástupem do práce. Mají tak možnost jako rodina nejprve zpracovat jednu životní změnu a až poté se adaptovat na další. Navíc mohou nastat právě takové situace, kdy je potřeba dítě vyzvednout v době adaptace z DS dříve, což nemusí mít v novém zaměstnání hned na začátku pozitivní odezvu, nehledě na nemocnost dětí, které ještě nemají vybudovanou imunitu a po nástupu do kolektivu dětí jsou nemocné často.

## Dítě D

### Charakteristika dítěte D

Dívka D začala chodit do DS, aby si zvykla na kolektiv dětí. Matka, která vyplňovala dotazník, nevidí problém v zařazování dvouletých dětí do předškolních zařízení, pokud je na to dítě dle rodičů zralé. Je to podle jejího názoru hodně individuální. Konkrétně u jejich dcery se jí zdál věk dva roky vhodný pro začátek docházky do DS, adaptaci zvládla dobře a v kolektivu dětí byla zřejmě spokojena. Dívka docházela příležitostně do jiného předškolního zařízení od 20 měsíců, a když si zvykla na pečující osobu, byla spokojená. Dívka v době nástupu do DS neměla sourozence. Rodiče s ní o DS mluvili, až když probíhala adaptace. Povídali si o tom, jaké to bylo, jak probíhal dívčin den v DS. Podle matky trvala adaptace jeden měsíc a probíhala ráno, což matce z dlouhodobého hlediska, kdy školku/školu bude navštěvovat dopoledne, přišlo lepší. Zvykala si na režim hned. Matka neumí říci, zda se dívka do DS v průběhu adaptace těšila, ale neprotestovala. Určitě se po nástupu do DS změnilo její chování v kolektivu. Stala se jistější a smělejší. Pokud by se měli rodiče znovu rozhodovat, zda svou dceru umístí do předškolního zařízení ve dvou letech, volili by stejně. Vyhovovalo jim, když dostávali fotografie své dcery v průběhu adaptace. Zá náročné v období adaptace považuje matka okamžiky, kdy musela od dcery odejít a nechat ji tam samotnou. Dále jí přišlo náročné dosáhnout toho, aby si dívka zvykla na stravu v DS. Matka považuje za důležité a zásadní, že mohla být z počátku adaptace přítomna v DS se svou dcerou. Tím, že tam byla s ní, později se i bez ní dívka cítila bezpečně a nebála se.

### Průběh adaptace dítěte D

Dívka nastoupila do DS v dubnu 2022, když jí byly dva roky a tři měsíce. Po první hodinové návštěvě s matkou, kdy si obě prohlédly prostory, objasnily jsme matce její dotazy a dívka vypadala, že se jí u nás bude líbit, jsme se domluvily na pozvolné adaptaci. Vzhledem k tomu, že dívka už byla zvyklá docházet nepravidelně do jiného předškolního zařízení, probíhala adaptace do naší DS hladce. Dívka s námi byla poté dva následující dny jen na dvě



hodiny. Její matka byla na telefonu, ale nikdy nebylo potřeba, aby přicházela dřív než v domluvenou hodinu. Protože byla dívka spokojená a do DS se těšila, následující týden už zvládla celé dopoledne.

Vzhledem k tomu, že jí po nástupu do kolektivu dětí neminula poměrně dlouhá nemoc, nebyly jsme si jisté, zda dokáže na svou hladkou adaptaci po skoro měsíci navázat. Hned po návratu, cca na konci května, však zvládla v DS nejen celé dopoledne, ale i odpolední spánek. Během celé její docházky, která trvala do srpna 2023, než nastoupila do státní mateřské školy, u ní ani jednou nenastalo období, kdy bychom se museli vracet k adaptaci a nějak měnit režim její docházky z důvodu, že by to pro ni bylo z jakéhokoli důvodu náročné.

## Dítě E

### Charakteristika dítěte E

Rodiče zapsali dítě E do DS, protože ukázalo zájem o interakci s dětmi. Podle matky je dítě ve věku dvou let v ideálním věku k získávání nových dovedností, a tak se stalo i u jejich syna. Matka má pocit, že je na synovi vidět, jak moc se od doby nástupu posunul ve všech dovednostech, a v DS se mu líbí a těší se tam. Před nástupem do DS navštěvoval jen jednou týdně dětský pohybový kroužek. Byl tedy zvyklý trávit čas mezi svými vrstevníky, ale ne bez svých rodičů. V době nástupu byl jedináček. Rodiče ho připravovali na nástup do DS tím, že si četli různé naučné knihy o školce. Chlapec v tu dobu ještě nemluvil, ale zajímalo ho to. Podle matky trvala adaptace dva až tři týdny a probíhala ráno. Trvala vždy pár hodin a po několika dnech s přespáním a nakonec celý den. Načasování se jim zdálo vhodné z důvodu jejich pracovních podmínek. Chlapec E se do DS těšil od prvního dne a rodiče mají pocit, že od doby nástupu si umí lépe hrát a komunikovat. Víceméně proběhla adaptace hladce, až na občasný pláč, ale s tím rodiče počítali. Jinak podle rodičů probíhalo vše nadmíru dobře.

### Průběh adaptace dítěte E

Chlapec nastoupil do DS, když mu byly dva roky a jeden měsíc, v květnu 2022. Stejně jako u dítěte A, ani zde nebyl moc prostor pro pozvolnou adaptaci. Matka chlapce nastupovala do práce souběžně s jeho nástupem do DS. Chlapec s námi tedy od prvního dne zůstával od rána do odpoledních hodin

První dny mu dělalo velký problém usínání, což je naprosto pochopitelné, protože byl v cizím prostředí s lidmi, které ještě úplně nezná. Chlapec byl v průběhu dne veselý, hrál si s kamarády, navazoval kontakty s pečujícími osobami i s dětmi. Když ale nastala doba usínání, začal plakat. V tomto období se tedy vždy jedna z nás věnovala při usínání chlapci a druhá ostatním dětem. Nenutily jsme ho do spánku, v tichosti, abychom nebudili další děti, jsme si s ním hrály, povídaly nebo četly knížky. Takto to probíhalo asi týden a pak si najednou sám lehl do postýlky a usnul. Od té doby jsme považovali jeho adaptaci za

ukončenou, protože do DS chodil s úsměvem, podle rodičů se těšil a i odpolední spánek již probíhal bez problémů.

Dítě F

#### Charakteristika dítěte F

Důvodem pro zápis dívky F do DS byl nástup matky do zaměstnání. Matka si myslí, že pokud je dítě ve dvou letech mentálně připravené na vstup do předškolního zařízení a je to v souladu s jeho psychickým rozvojem, je pro něho vstup do DS pozitivním krokem v jeho vývoji. Dítěti může v jeho rozvoji pomoci kolektiv dětí a učitelů. Oni sami přihlásili dceru do DS ve 2,5 letech a matka si myslí, že to pro ni bylo akorát. Dívka před nástupem nechodila do žádného jiného předškolního zařízení, ale byla zvyklá trávit čas se svými vrstevníky i bez přítomnosti svých rodičů. V době nástupu neměla sourozence. Dívka znala školku (a její koncept) z pohádek a povídaní od rodičů. Na hřišti potkávali skupinky ze školky a dívka se moc těšila, až také půjde do školky. Podle matky trvala adaptace jeden týden a probíhala dopoledne, což jim vyhovovalo, protože dívka byla v tu dobu plná energie a „natěšená“. Vzhledem k tomu, že odpoledne chodívala tou dobou spát a budila se až po 16. hodině, nebylo by to ani dost dobře možné. Dívka F se do školky moc těšila do té doby, než po cca dvou měsících nastala separační úzkost, kdy nechtěla za žádnou cenu do školky a vyžadovala ke všemu rodiče. To se zlomilo opět po dvou týdnech, kdy znovu byla schopná zůstat delší dobu bez rodičů. Jinak se podle matky její chování po nástupu do DS příliš nezměnilo. Byla vždy společenská a ráda se předváděla. Matka se domnívá, že adaptace její dcery proběhla hladce. Dívka byla vždy společenská a kreativní a matka si myslí, že kolektivu dětí a programu, co DS nabízí, by už jako rodiče ani nemohli konkurovat. Dále má dojem, že jako pracující rodiče nejsou schopni být dost kreativní a stimulovat její rozvoj tak všestranně jako DS.

#### Průběh adaptace dítěte F

Dívka nastoupila do DS ve svých dvou letech a sedmi měsících v květnu 2022. Myslím si, že i v tomto případě hrála roli dívčina společenská povaha a přístup rodičů. Než nastoupila do DS, často jsme ji potkávali s matkou na hřišti. Hned od začátku se k nám připojovala, hrála si s dětmi z naší DS a mnohdy s námi chtěla do DS i odcházet na oběd. Vzhledem

k tomu, že matka dívky nastupovala do práce, zkusili se jednou přijít podívat i na naše prostory, a protože se jim i jejich dceři u nás líbilo, začali jsme s pozvolnou adaptací.

Zde spatřuji znovu nedostatky v mém postupu. Dala jsem rodičům vyplnit dotazník až poměrně dlouhou dobu po ukončení adaptace, a z toho důvodu už si některé údaje nepamatují úplně přesně. V tomto případě probíhala dívčina počáteční adaptace v odpoledních hodinách, protože jsme měly v té době odpoledne volnější a mohly jsme se jí tak plně věnovat. Byla jediná, u které probíhala adaptace odpoledne, což mohlo zapříčinit to, že když začne docházet do DS v klasickém čase od rána do odpoledne (večera), bude si muset zvykat na nový režim. Zde bych to ale jako nevýhodu nehodnotila. Dívka měla nejprve možnost seznámit se pořádně s pečujícími osobami, které měly odpoledne větší prostor, aby se jí mohly věnovat. Po cca měsíci začala s dopolední docházkou, kdy už byla zvyklá na nové prostředí, byla „vyhraná“ a krásně se zapojila i do ranního kruhu a nedělalo jí problém sžít se s dopoledním režimem v DS. Je ale pravda, že u dalších dětí jsme již takto nepostupovaly, protože se nám změnilo rozložení služeb a otevírací doba, tudíž na odpolední klidnou adaptaci už nebyl prostor. Také si myslím, že některé děti potřebují hned zpočátku vidět a cítit řád, který v DS funguje. Konkrétně u této dívky, i po domluvě s rodiči, jsme cítily, že je velice adaptabilní a změna časů pro ni nebude problém.

Nicméně po cca dvou měsících bezproblémového docházení do DS nastala u dívky regrese v podobě pláče a nekonečného ranního loučení. Několikrát jsme ji musely předávat rodičům v průběhu dne, protože nebyla k uklidnění. V té době byla jedinou možnou cestou komunikace s rodiči. Z našich osobních setkání, u kterých nebyla dívka přítomna, jsme se dozvěděly o jejich náročné rodinné situaci a usoudily jsme, že její náhlé chování může být spojeno i s ní. Netlačily jsme na ni, nechávaly jsme jí dostatek času, kdy s ní rodiče znovu ráno docházeli až do třídy. Nakonec jsme ale i s rodiči došli k závěru, že toto zdlouhavé loučení to dělá náročnější nejen jí, ale i jim samotným. Začali jsme tedy postupně tento čas zkracovat, dívka byla smutná přibližně 10 minut po jejich odchodu a poté se vesele zapojila do aktivit s dětmi. Protože víme, že tyto situace musí být náročné i pro rodiče dětí, vždy se je snažíme uklidnit a dodat jim jistotu, že mohou být po zbytek dne v klidu a o jejich dítě je dobře postaráno. Vždy jsme poslaly matce nebo otci fotografii, že už dívka nepláče, a informovaly jsme je o tom, jak to probíhalo po jejich odchodu.

Myslím si, že je to je jedna z věcí, kterou u nás rodiče oceňují. Je jasné, že ne ve všech předškolních zařízeních je tato možnost, a hlavně čas a prostor na to, aby byli rodiče informováni o stavu dítěte v průběhu dne ještě před jejich příchodem. Dbáme na to, aby byli rodiče informováni o tom, jak se dětem daří ideálně ještě v době, kdy jsou s námi. Samozřejmě to nesmí být na úkor péče o přítomné děti.

Toto nestabilní období u dívky trvalo přibližně dva týdny, jak píše matka v dotazníku, a poté začala do DS chodit znovu s úsměvem. Nicméně i když se rodiče snaží, aby jejich rodinná situace na dceru působila co nejméně, i teď, po téměř roce a půl, jsou dny, kdy je ranní loučení pro dívku velmi náročné a neobejde se bez slz. To už ale, myslím, nesouvisí s adaptací na DS. Dívka je jinak veselá a velice společenská, děti má ráda a ráda je středem jejich pozornosti.

## Dítě G

### Charakteristika dítěte G

Dítě G nastoupilo do DS hned ze dvou hlavních důvodů. Jedním z nich byl nástup matky zpět do zaměstnání a také chtěli, aby si chlapec zvykal na kolektiv dětí. Názor matky na umístování dvouletých dětí do předškolních zařízení je vesměs pozitivní. Podle ní si dítě rychle zvykne na kolektiv dětí, naučí se spoustu nových dovedností a rozšíří si obzory. Kdyby se měli znovu rozhodnout, zda přihlásí svého syna do DS, určitě by to udělali. Chlapec se podle matky hodně rozmluvil, do školky se těší a má spoustu aktivit, které ho obohacují. Před zahájením docházky do DS chlapec G nenavštěvoval žádné jiné předškolní zařízení, ale byl zvyklý trávit čas se svými vrstevníky i bez přítomnosti rodičů. V době nástupu do DS neměl sourozence. Rodiče chlapci o školce říkali, ale podle nich moc nereagoval. Matka má pocit, že adaptace jejího syna trvala cca dva týdny a probíhala v ranních hodinách, což jim vyhovovalo, protože bylo dítě „čerstvé“ a po školce chodili na hřiště, kde dostával jeho oblíbený loupák, takže měl chlapec školku spojenou i s tímto pozitivním zážitkem. Chlapec se podle matky do DS nejdříve netěšil, ale to se po týdnu změnilo, a matka má dojem, že na něj DS měla jen pozitivní dopad. Začal více mluvit, doma vyprávět o tom, co ve školce zažil a jaké to bylo. Také pociťovala, že se lépe socializuje ve větší skupině dětí a začal se aktivně zapojovat do hry s větším počtem dětí. Rodičům vyhovovalo, že dostávali fotky svého syna, a v průběhu adaptace nenarazili na nic, co by jim tou dobou přišlo náročné. Podle matky vše proběhlo hladce, chlapec si díky (podle matky slov) skvělým paním učitelkám rychle zvykl, začal se do školky těšit a mnohdy se mu naopak nechtělo jít domů.

### Průběh adaptace dítěte G

Chlapec nastupoval do DS ve svých čerstvých dvou letech v srpnu 2022. Byl tedy jedním z nejmladších dětí, které jsme přijímaly. Jeho adaptaci bych shrnula jako poměrně hladkou. První den byl chlapec přítomen s matkou, další dny vždy jen pár minut a matka poté odešla. Loučení bylo zpočátku velmi náročné. Chlapec plakal a dožadoval se matky. Pláč pak vždy po několika minutách ustal, chlapec se zapojil do aktivit s dětmi a my jsme mohly informovat

matku, že je vše v pořádku. Nicméně protože byl opravdu malý a cítily jsme, že po odloučení s matkou se s námi ještě necítí úplně komfortně, první dva týdny jsme byli s rodiči domluveni, že si ho budou vyzvedávat po dvou hodinách. Následující dny jsme časy postupně prodlužovali, až s námi po měsíci zvládl zůstat až do odpoledních hodin.

Takovou adaptaci považuji v podstatě za „ideální“. Je jasné, že zpočátku je dítě bez rodičů smutné, je v novém prostředí, s novými lidmi a potřebuje se ujistit, že je v bezpečí a rodiče se k němu vrátí. S tím souvisí i náročná rána, kterými si i tento chlapec prošel. Tím se ukazuje, že má s rodiči vytvořenou bezpečnou vazbu. Zároveň toto období trvalo přirozeně dlouhou dobu a poté si chlapec začal naplno užívat výhod, které se mu v DS naskytly. Je velice společenský a miluje děti.



## Dítě H

### Charakteristika dítěte H

Rodiče se rozhodli umístit dívku H do DS, protože chtěli, aby si zvykala na kolektiv dětí. Matce, která vyplňovala dotazník, se zdá, že dva roky jsou ideálním věkem pro zařazení dítěte do DS. Má dokonce i pocit, že vhodný čas je ještě před druhými narozeninami dítěte, konkrétně v 18 měsících. Od tohoto věku nemá dítě podle matky žádné výhody z domácí péče. Než začala dívka docházet do naší DS, navštěvovala jesle, kam chodila ráda. Byla tedy zvyklá trávit čas mezi svými vrstevníky bez přítomnosti rodičů. Dívka v době nástupu do DS neměla sourozence. Na dotaz, zda o DS s dívkou před nástupem mluvili, odpověděla matka, že o tom nebyla žádná diskuse. Dle matky probíhala adaptace jejich dcery cca jeden den, který s námi byla od 8:00 do 16:00 bez problému. Zároveň trvalo cca jeden den, než se dívka do DS začala těšit. Matka si myslí, že se dívka po nástupu do naší DS rozhodně změnila. Stala se komunikativnější, zlepšila se její čeština, která není jejím mateřským jazykem, i noční spánek. Podle matky nebyl v průběhu adaptace žádný problém. Dívka si to tam oblíbila a od prvního dne se tam těšila.

### Průběh adaptace dítěte H

Dívka nastupovala do DS v srpnu 2022, když jí byly dva roky a jeden měsíc. Zde bylo zajímavé u rodičů pozorovat naprosto odlišný přístup k adaptaci než u rodičů ostatních dětí, které k nám nastupovaly. I z dotazníku, který vyplňovala matka dívky, je znát, že rodiče jsou velkými zastánci umístování dětí do předškolních zařízení od útlého věku. Zde jsem žila v domněnání, že to souvisí s tím, odkud pochází rodiče dívky. Oba jsou z Řecka, kde jsem si myslela, že je běžné, že děti dochází do předškolních zařízení od útlého věku. Předškolní vzdělávání pod Ministerstvem školství, výzkumu a náboženských záležitostí je ale naopak v Řecku až pro děti od 4 let. To však nemění nic na tom, že je tam, stejně jako u nás, velké množství a výběr soukromých a neškolských zařízení pro děti od raného věku.

Dívka navštěvovala od svého roku a půl soukromé jesle. Ty byly jen pro děti do dvou let, takže v tomto věku přestoupila dívka k nám. Hned od prvního dne, kdy k nám přišla, v DS

zůstávala od rána až do odpoledne. Rodiče se s dívkou ráno rozloučili v šatně, ani oni, ale ani ona sama neprojevili zájem o to, aby šli s dívkou do třídy a chvíli s ní pobýli, aby měla šanci zvyknout si na nové prostředí a nové pečující osoby. Přiznám se, že s takovou rychlou adaptací jsem se do té doby ještě nesetkala a měla jsem malé obavy z toho, jak to dívka přijme a zda se to v následujících týdnech neprojeví na jejím chování. Nic takového se kupodivu nestalo a pravděpodobně opravdu na dívku mělo vliv to, že už před naší DS navštěvovala jesle a byla zvyklá trávit čas mimo rodinu.

Je pravda, že první měsíce byla spíše upozaděna, vše pozorovala z povzdálí a moc se nezapojovala do společných aktivit. Nicméně toto chování bych přisuzovala spíše její introvertní povaze. Téměř rok trvalo, než se uvolnila, a řekla bych, že se začala cítit v našem prostředí bezpečně. To bylo právě, když jsme se v srpnu 2023 loučili se staršími dětmi, které byly v DS vždy nejvíce „vidět a slyšet“, dívka najednou rozkvetla. Začala být více společenská, zapojovat se do společných aktivit a sama začala chodit mezi děti.

## Dítě I

Rodiče se rozhodli, že přihlásí svého syna do DS z důvodu brzkého příchodu mladšího sourozence a zároveň chtěli, aby si před třetím rokem zvykl na kolektiv dětí. Před nástupem do DS nenavštěvoval žádné jiné zařízení pro předškolní děti a nebyl zvyklý trávit čas bez svých rodičů, ale mezi svými vrstevníky ano. V době nástupu měl chlapec I mladšího sourozence, jak bylo již výše zmíněno. Rodiče dítěte I mají pozitivní názor na umístování dvouletých dětí do předškolních zařízení. Děti podle nich mohou být dříve samostatnější, zvyklé na společnost dalších dětí a fungování mezi nimi. Rodiče se svým synem o nástupu do DS mluvili. Vysvětlovali mu, že si tam bude hrát s dalšími dětmi, že tam budou hodné paní, které si s ním také budou hrát. Podle matky trvala adaptace jejího syna jeden týden a probíhala v ranních hodinách, což se jim zdálo jako vhodné načasování. Chlapec se do DS těšil, ale byl nejistý. To se zlomilo asi třetí den. Matka uvedla, že chlapec je po nástupu do DS více hravý, chápavý a začíná více mluvit. Rodičům vyhovovalo, že dostávali fotky z průběhu synovy adaptace. Podle rodičů proběhla chlapcova adaptace hladce. Jejich syn je podle nich pohodový a paní učitelky se dětem pěkně věnují a připravují program, aby děti zaujaly. Jediné, co považují za náročné v období adaptace, byl chlapcův začátek poobědového spánku v DS.

## Průběh adaptace dítěte I

Chlapci byly dva roky a tři měsíce, když v září 2022 nastupoval do DS. Zde byla adaptace naprosto bezproblémová. Chlapec přišel na první prohlídku s oběma rodiči i s mladším sourozencem. Ten byl také jedním z důvodů, proč chlapce rodiče přihlásili do DS. Matka projevila obavy z toho, aby chlapec neměl pocit, že ho rodiče „odstrkují“ kvůli mladšímu sourozenci, a tak by mohla být adaptace náročná. To se nestalo a bylo vidět, že je to i díky tomu, že rodiče s chlapcem o DS komunikovali ještě před nástupem a on se od prvního dne do DS těšil a vždy přicházel s úsměvem. Myslím si, že komunikace o tom, co dítě čeká, ještě před nástupem do DS je velice důležitá fáze, která by se neměla podceňovat. Jak píše Kuhn (2010, s. 137) viz kapitola č. 5 Adaptace v teoretické části DP, je důležité o DS mluvit

pozitivně a neprojevat před dítětem obavy, které v rodičích tato nová životní fáze vyvolává, čímž by na dítě mohli přenést strach namísto těšení se.

## Dítě J

### Charakteristika dítěte J

Rodiče dívky J se rozhodli zapsat ji do DS, protože cítili, že potřebuje mezi děti. Matka, která vyplňovala dotazník, nevidí v zařazování dvouletých dětí do předškolních zařízení žádný problém, když je na to dítě připravené. Jejich dcera se po nástupu do DS ve dvou letech hodně naučila a chodí tam moc ráda. Před nástupem do DS dívka nenavštěvovala žádné předškolní zařízení, byla ale zvyklá trávit čas se svými vrstevníky i bez přítomnosti rodičů. Od malička trávila ráda čas s dětmi. Matka uvedla, že když jejich dcera nastupovala do DS, měla mladšího sourozence, ale nemyslí si, že by to hrálo v adaptaci nějakou roli. Před nástupem do DS se tam byli s dcerou podívat. Povídali si s ní o tom, že tam bude s dětmi a tetami, bude si hrát, po obědě spinkat a každý den pro ni přijde maminka nebo tatínek. Adaptace podle matky trvala krátkou dobu, asi pár dnů, a probíhala dopoledne. Matka si myslí, že toto načasování bylo vhodné. Dívka byla plná energie, čas odpoledne mohla trávit s rodinou, případně po obědě odpočívat doma. Po několika dnech souvislé adaptace začala chodit do DS jednou týdně. Podle matky se chování jejich dcery po nástupu do DS moc nezměnilo. Jen si všimli, že je někdy živější a náladovější. Rodičům vyhovovalo, že dostávali fotky své dcery z průběhu adaptace. Matka má pocit, že adaptace dívky proběhla hladce. Těšila se do školky, při odchodu rodičů neplakala a odcházela s úsměvem. V procesu adaptace dcery nepovažují rodiče nic za náročné. Dále matka doplnila, že by si přála, aby každá školka, DS i jesle měly adaptační proces podle potřeb dítěte, ne podle potřeb instituce.

### Průběh adaptace dítěte J

Dívka nastoupila do DS v lednu 2023, když jí byly dva roky a pět měsíců. Stejně jako dítě I měla dívka mladšího sourozence, a tak jsme k adaptaci přistupovali citlivě i z tohoto hlediska. Nicméně zde nebyl důvod k umístění ani tak potřeba matky věnovat se druhému dítěti, jako to, že u dívky cítili potřebu zapojení do kolektivu stejně starých dětí, jak píše matka i v dotazníku.

Rodiče na první návštěvu dokonce přišli s tím, že dívka si sama řekla o to, že by chtěla chodit do školky jako někteří z jejích kamarádů. Bylo vidět, že má zkušenost z doslechu s předškolními zařízeními tohoto typu, a tím pádem věděla, co ji čeká, a adaptace probíhala velice hadce. Dívka se do DS těšila a po ukončení krátkého adaptačního procesu, kdy do DS docházela každý den, aby si zvykla, byla smutná, když mohla chodit už pouze jeden den v týdnu, z důvodu nedostatku volných míst v jiné dny. Řešili jsme to tedy s rodiči individuálně tak, že mohla chodit do DS i ve dnech, kdy byly jiné děti omluvené a uvolnilo se tak místo. Hned jak se místo uvolnilo trvale, rodiče toho využili a od července 2023 už dívka chodí do DS každý den v týdnu.

Zde bych ještě ráda zmínila, že v tomto konkrétním případě se potvrdilo, co píše Vágnerová (2012, s. 151), že děti, které mají sourozence, mnohdy přenáší své chování k nim i k jiným dětem. Dívka byla od počátku velice empatická a do teď je vždy první, která se zajímá, když někomu není dobře, jak se cítí a co pro něho může udělat.

## Dítě K

Rodiče umístili svého syna do DS, protože chtěli, aby si zvykal na kolektiv dětí. Podle matky je po druhém roce věku dítěte ideální čas na adaptaci dítěte. Dítě si lépe zvyká na prostředí bez matky. Z vlastní zkušenosti matka ví, že ve třech letech už si hodně uvědomuje, že bylo celou dobu s matkou (otcem), a situace se mění a přechod je horší. Chlapec K před začátkem docházky do DS navštěvoval pouze cvičení Pohyb dětem, kam docházel se svou matkou. Byl tedy zvyklý trávit čas se svými vrstevníky, ale ne bez matky. V době nástupu do DS neměl sourozence. Než se šli do DS s matkou podívat, chlapec se těšil. Jeho kamarádi také chodili do školky a on se těšil, že pozná nové. Dle matky trvala adaptace dva až tři měsíce a probíhala v ranních hodinách. Byl nový den, mohl čerpat z nových zážitků. Odpoledne by nestíhali z důvodu spánku. Prvních 14 dní se do DS těšil, poté nastal zlom. Chlapcovo chování se změnilo hlavně z hlediska fixace na matku, začal na ní být více závislý. Když rodiče dostávali fotky z období adaptace, vyhovovalo jim to. Nejsložitější se matce v období adaptace zdálo naučit syna být bez ní. Podle ní ze začátku vše probíhalo skvěle, poté nastal zlom a muselo se začít znovu. Matka dále uvádí, že neví, kde se stala chyba. Kdyby mohla udělat něco v průběhu adaptace jejího syna jinak, odešla by dříve, aby se naučil být bez ní i na sílu, kterou jsme podle ní stejně nakonec museli použít. Na závěr matka uvedla, že DS Baby Nest vyšla při adaptačním období více než vstříc ve všem, co bylo možné, a podle ní by jim žádná jiná školka nebo DS takto vstříc nevyšla.

## Průběh adaptace dítěte K

Jak jsem již zmínila, u tohoto chlapce jsme absolvovali jednu z nejnáročnějších adaptací. Snažila jsem se tedy vymýšlet a zapojovat i nejrůznější pomůcky a aktivity, které by mu mohly adaptační proces usnadnit. Ke konci jeho adaptačního období – bylo to zrovna v tu dobu, kdy už pro něho nebylo takovým problémem zůstat s námi a snažili jsme se zvyšovat čas, který s námi trávil sám – jsem pro něho vytvořila plakát a obrázky, které znázorňují režim dne v DS. Ukázala jsem mu na obrázcích hned po příchodu v šatně, že se rozloučí s maminkou, pohraje si s dětmi, něco si povíme v ranním kroužku a potom půjde domů. Na toto místo jsem umístila magnet. Druhý magnet byl k dispozici pro chlapce, který si ho sám

posouval po papíře podle toho, kterou aktivitu už absolvoval, a měl tak jasný přehled o tom, co ho ještě čeká, než půjde domů. Následující den jsem posunula magnet až na obrázek se svačinkou. Takto jsme postupovali den po dni podle toho, jak jsme cítili, že je chlapec připravený posunout se dál. Samozřejmě jsme veškeré posuny konzultovali s matkou, která ho také dopředu připravovala na to, jak dlouhý program ho v DS ten den čeká.

Další pomůckou, která se nám osvědčila i u dětí, které již nejsou v adaptačním procesu, jsem se inspirovala v jedné z fakultních MŠ, ve které jsem absolvovala pedagogickou praxi. Rozdala jsem rodičům papírová srdíčka a poprosila jsem je, aby do nich vepsali dětem jakýkoliv vzkaz, který by jim udělal radost, když jim bude třeba během dne v DS smutno a bude se jim po nich stýskat. Tato srdíčka jsem poté zalaminovala a nalepila na nástěnku, která je v rovině dětských očí, a tak k ní mají děti kdykoliv přístup. Rodiče se tohoto úkolu zhostili výborně. Někteří do srdíček psali, jak moc mají dítě rádi a těší se na něj, až si pohraje s kamarády. Jiná rodina zvolila matčin otisk rtů a otcův otisk prstu. Děti se ze začátku chodily často ptát a prosily o přečtení jejich srdíčka. Nyní už každý ví, kde je jeho srdíčko nalepené a co je na něm napsáno. I děti navzájem už poznají, když je někomu smutno, a hned ho posílají, ať se jde potěšit u svého srdíčka. Pracovali jsme s nimi také v týdnu, kdy jsme měli vzdělávací téma „Moje rodina“.

Konkrétně u tohoto chlapce trvalo poměrně dlouhou dobu, než si k této pomůcce našel svou cestu. Nejprve nechtěl vůbec slyšet, co je v srdíčku napsáno, a naopak mu to evokovalo spíše ještě horší stav. *Maminka mi tam sice něco napsala, ale teď tu není.* Protože jsem tuto pomůcku zavedla až u poslední adaptace, tedy u této, nemohu posoudit, zda by takto reagovaly i další děti v adaptačním období. Každopádně mohu potvrdit, že u ostatních dětí, které mají adaptační období již za sebou, se nám srdíčka osvědčila. Některé děti se k prohlížení svého srdíčka uchylují častěji, jiné jen jednou za čas, ale pro nikoho to není traumatizující, ale naopak spíše potěšující záležitost.

Chlapec byl první dny ve třídě s matkou. Po domluvě s matkou, že už to zkusíme bez ní, zpočátku bez problému zamával a odešel do třídy. Po 14 dnech nastal rapidní zlom, kdy se odmítal od matky odtrhnout a vyžadoval, aby šla s ním. Vrátili jsme se tedy zpět k původní docházce, kdy chodili vždy ráno na hodinu do DS společně. Zde si myslím, že jsme udělali



zásadní chybu v tom, že matka byla po celou dobu docházky s ním a neodešla za dveře ani na pár minut. Chlapec si tak přirozeně zvykl na to, že do DS dochází s ním. Dalším problémem se ukázalo být to, že se matka zapojovala do běžných aktivit, které v DS s dětmi děláme, a ostatní děti ji tak začaly vnímat jako jednu z pečujících osob. To se ovšem pochopitelně nelíbilo chlapci, který měl pocit, že maminka je jenom jeho a ostatní děti mu ji „berou“. V některých situacích se choval k ostatním dětem až agresivně.

Jak dny ubíhaly, postupně jsme začaly matku i chlapce připravovat na to, že budeme brzy muset přistoupit k dalšímu kroku, protože jejich adaptace už trvá déle, než je obvyklé, a její prodlužování už bude chlapci jen škodit.

S matkou jsme probíraly dokonce už i ukončení docházky z důvodu sociálně emoční nezralosti chlapce. Vzhledem k tomu, že nás čekaly vánoční prázdniny, domluvily jsme se s matkou, že ho bude v té době připravovat na to, že od nového roku to bude zkoušet sám.

Po novém roce, když se matka opět začala zouvat, že jde s chlapcem dovnitř, jsme už opravdu jasně řekly, že chlapec se potřebuje naučit znát školku i bez její přítomnosti, a poprosily jsme ji, ať ho tu opravdu zkusí nechat. Začaly jsme si totiž s kolegyní všimnout, že tím, kdo na odloučení není ve skutečnosti emočně připraven, není chlapec, ale právě matka. Vstup dítěte do předškolního zařízení není náročný jen pro dítě, ale mnohdy ještě náročnějším se stává právě pro rodiče, především pro primární pečující osobu, kterou bývá většinou matka.

Jak píše matka v jedné z posledních odpovědí v dotazníku, nakonec jsme opravdu museli přejít k odebrání chlapce „na sílu“. Toto označení mi nepřijde příliš citlivé a tato dvě předání, kdy jsem si plačícího chlapce přebírala z náručí plačící matky, byla opravdu náročná. Nicméně ihned po odchodu matky se chlapec uklidnil a my jsme následně informovaly matku, která čekala za dveřmi, že je veselý a nepláče. Takto jsme to udělaly dvakrát. Chlapci i matce opravdu nakonec stačily pouhé dva dny na to, aby se od sebe na nějaký čas odpoutali, a najednou se oba rozzářili. Ráno už matka nepřiváděla chlapce do šatny s úzkostí v očích, že to tentokrát znovu nevyjde, a chlapec nepřicházel s pláčem, že nechce do školky, a negativním přístupem ke všemu.

Jakmile se ocitl ve školce sám, začal se usmívat, byl pozitivní, kamarádský, zapojoval se do všech aktivit jako ostatní děti.

Po cca čtyřech měsících jsme tedy mohli považovat chlapcovu adaptaci za ukončenou. Aktuální situace je taková, že chlapec se rozloučí s matkou krátkým zamáváním a pozdravem. Odmítá ji obejmout a dát jí pusy, ale s úsměvem jí řekne, že až si pro něho přijde, dá jí dvě pusy a dvě obejmutí. Matka odchází také s úsměvem a vděčností, že jsme to společně nakonec zvládli a nevzdali to.

Myslím si, že problémem v tomto případě mohl být chlapcův věk. Po prvním měsíci neúspěšné adaptace oslavil třetí narozeniny, tudíž, jak píše matka v odpovědi na otázku č. 3, ve třech letech už si chlapec více uvědomoval životní změnu, kterou prochází, mohla se u něj také objevit separační úzkost, i když v tomto věku už není úplně běžná a literatura hovoří spíše o tom, že ve třech letech už u dětí separační úzkost, která vrcholila okolo druhého roku věku, naopak ustupuje. Jak ale víme, každé dítě je individualita, a je tedy možné, že se u tohoto chlapce projevila až okolo třetích narozenin.

## 8.5 Analýza případových studií

Zde bych ráda uvedla některé skutečnosti, které se v různých případech u dětí zapojených do výzkumu opakovaly anebo naopak rozcházely.

U 9 z 11 dětí byl důvodem nástupu do DS fakt, že si rodiče přáli, aby si dítě zvykalo na kolektiv dětí (v některých případech projevíly zájem o trávení času s vrstevníky i samy děti). Další dvě děti začaly docházet do DS, protože jejich rodiče nastupovali do práce a potřebovali, aby o ně bylo v té době postaráno.

Rodiče všech 11 dětí se shodují na tom, že věk dva roky je vhodný pro zařazení dítěte do předškolního zařízení. Zde je důležité uvést (jak zdůraznili pouze čtyři rodiče z 11), že je tato doba vhodná pouze v případě, že je na tuto životní změnu dítě připravené po všech stránkách.

Rodiče uváděli jako výhodu věku dvou let pro zařazení dítěte do DS nejčastěji celkový rozvoj osobnosti, sociální rozvoj ve společnosti vrstevníků, rozvoj samostatnosti či získávání nových dovedností.

Čas bez rodičů bylo před nástupem do DS zvyklých trávit 7 dětí z celkových 11. Když se podíváme na čas strávený sice s rodiči, ale ve společnosti vrstevníků, tento počet se zvýší. Celkem 9 dětí bylo zvyklých trávit čas se svými vrstevníky (např. na hřišti, v herně, na kroužku...). Předpokládám tedy, že v těchto situacích si rodiče uvědomili, že je jejich dětem mezi dalšími dětmi dobře, a i to byl jeden z důvodů pro jejich zařazení do DS.

V tomto ohledu bych ráda poukázala na to, že z mých záznamů z pozorování dětí v období adaptace vyplývá, že u dětí, které byly zvyklé trávit čas bez svých rodičů, probíhalo odloučení od rodičů lépe i v prvních dnech adaptace.

Tři děti z 11 měly v době nástupu do DS sourozence. U dívky B bylo znát, že její sourozenci jsou o více než 10 let starší, a byla od nich na mnohé situace připravená a zvyklá. U dětí I a K to byl naopak sourozenec mladší, který na ně doma čekal. U nich jsem byla zpočátku velice opatrná, protože si uvědomuji, že mimo to, že si musí zvyknout na nové prostředí a životní rytmus, k nám dochází i s pocitem, že oni musí sem a mladší sourozenec může být doma s maminkou. U dítěte I bylo dokonce jedním z důvodů zahájení docházky do DS i

brzké narození mladšího sourozence. Vzhledem k povaze těchto dvou dětí probíhala jejich adaptace hladce, a naopak jsem z nich měla pocit, že jsou v porovnání s jedináčky značně empatičtější vůči potřebám a pocitům jiných dětí. Jak ale uvádím výše, většina (9) dětí byla zvyklá trávit před nástupem do DS čas ve společnosti svých vrstevníků. Tudíž s žádným z dětí nebyly v počátku zásadní problémy v komunikaci s jinými dětmi. Když už se stalo, že mezi dětmi vznikl konflikt, vždy jsme nejprve nechaly děti, zda dokážou situaci vyřešit samostatně.

Dle mých záznamů došlo např. jednou k situaci, kdy se dvě děti dostaly do konfliktu o jednu hračku. Protože chlapci ještě nebyli dostatečně verbálně vybaveni, začali se o ni prát a tahat si ji z rukou. Stále jsem do konfliktu nezasahovala a doufala, že se situace nějak přirozeně vyvine. Spor si všimla dívka, která do DS docházela už delší dobu, ale stále byla v procesu adaptace. Ta měla v tu dobu doma mladšího sourozence, a jak jsem se později dozvěděla od její matky, byla naučená na určitý postup, když mezi ní a mladší sestrou nastane taková situace. Rodiče jí vysvětlili, že když jí sestra chce vzít hračku, kterou ona zrovna potřebuje, má jí zkusit nabídnout jinou, která by ji zabavila. Dívka bez zaváhání sáhla po podobném autíčku a nabídla ho jednomu z chlapců. Oba se v tu chvíli zarazili a jeden z nich si po chvíli nabízenou hračku vzal. V tomto případě to tedy zafungovalo a projevila se empatie dívky, která je zvyklá ji projevovat častěji, protože má doma sourozence, než dítě jedináček, jak jsem zmiňovala již výše. Jsem si ale vědoma toho, že kdyby byli oba chlapci ve zmíněném konfliktu jiných povah, nemuselo by být řešení této situace tak jednoduché. V tomto případě se náhradního autíčka ujmul „poddajnější“ chlapec.

Co se týče času adaptace, většina dětí, konkrétně 10, absolvovala adaptaci v ranních/dopoledních hodinách. Tak je to nyní dáno z důvodů popsaných výše u konkrétního případu dívky F, u které jsme postupovali jinak. Ukázalo se, že pro děti je vhodnější adaptace v dopoledních hodinách, protože si hned od začátku zvykají na řád, který tu panuje. Naučí se, jak probíhá ranní příchod do DS, mají možnost pohrát si s kamarády i zúčastnit se ranního kruhu, kde se věnujeme nejruznějším týdenním tématům. Nicméně do účasti na ranním kruhu nejsou děti v adaptačním procesu nuceny, protože cítíme jejich potřebu prozkoumávat nové prostředí a hračky. Postupujeme krok po kroku. Mimo tyto

aktivity mají děti možnost zvnitřnit si jednoduché základní úkony, které jsou součástí naší ranní rutiny, jako je třeba mytí rukou před svačinou, po svačině, oblékání na procházku atd...

Výzkumu se účastnilo celkem 11 dětí, z toho tři děti zůstávaly v DS hned od prvního dne od rána až do pozdních odpoledních hodin. I přes naše počáteční upozornění, že to není nejvhodnější postup, rodiče neviděli jinou možnost. Podobnost by se dala pozorovat u dítěte A a H, které mají podobné povahy a snadno přijaly fakt, že v DS tráví hned od začátku takto dlouhou dobu. U těchto dětí se nám osvědčilo používání režimových karet dne, na kterých jsme jim ukazovaly, co všechno už v DS zvládly a zažily a co je ještě čeká, než si pro ně přijdou rodiče. Z této trojice vybočovala dívka F, která byla sice zpočátku též smířená se svou dlouhou docházkou a nepozorovaly jsme na ní žádné známky toho, že by jí to mohlo jakýmkoli způsobem vadit. To se však změnilo po nějaké době a až zpětně jsme tedy zhodnotili, že tento rychlý začátek pro ni nebyl nejvhodnější. Je pravdou, že příčinou zhoršení situace v adaptačním období mohla být mimo rychlý nástup i situace v rodině dívky.

Všem 11 rodičům vyhovovalo, že dostávali v průběhu adaptace fotografie svých dětí (samozřejmě po podepsání souhlasu s focením dětí). Nejprve to probíhalo tak, že jsme posílaly fotky až na konci měsíce zpětně. V průběhu roku 2022 jsme přešly na aplikaci Twigsee, kam přidáváme fotky a krátký popis toho, co jsme s dětmi dělali, denně. Někteří rodiče dostávali fotky i přímo v době, kdy bylo dítě s námi. To bylo v takových dnech a situacích, kdy jsme viděly, že ranní loučení a předání dítěte neproběhlo úplně ideálně, a chtěly jsme rodiče ujistit, že je o jejich dítě postaráno a cítí se lépe než v době předání.

Překvapilo mě, že 6 rodičů nepovažuje v období adaptace jejich dítěte nic za obtížné. Čekala bych, že odpoví více rodičů stejně jako matky dětí A a D, že pro ně bylo náročné nechat dítě samotné, odejít od něho nebo že pro ně byla náročná celková adaptace na novou životní etapu. Zde se mi potvrdilo, že je opravdu důležitý velký důraz na intenzivní komunikaci mezi pečujícími osobami a rodiči. Jeden z rodičů považuje za náročný začátek spaní jeho dítěte v DS, matka dítěte K uvedla, že bylo náročné naučit syna být bez ní. Rodiče dívky C považují za náročnou častou nemocnost hned po nástupu do DS, kdy ještě dítě nemá vybudovanou pevnou imunitu.

Zde bych navázala porovnáním dvou dívek v souvislosti s jejich delší nepřítomnosti v DS v období adaptace. Jedna z nich je právě dívka C, která byla v počátcích adaptace nejen hodně nemocná, ale zároveň byla její adaptace přerušena i četnými odjezdy na dovolenou. U té bylo toto přerušování docházky poměrně zásadní a několikrát jsme se museli vracet do bodů, kterými jsme už jednou úspěšně prošli. Naopak dívka D, která byla poměrně dlouhou dobu v období adaptace nemocná a zůstala tak doma s matkou cca měsíc, navázala po svém návratu do DS ve stejném bodě. I zde tedy vidíme velmi individuální reakce dvou dětí s odlišnými povahovými rysy.

Ráda bych ještě zmínila, že z mého pozorování je patrné, že ideální je, když dítě vodí v počátku adaptace do DS rodič, se kterým má dítě slabší emoční vazbu než s tím druhým. Samozřejmě víme, že to není vždy možné, ale v každém případě vždy doporučujeme neprodlužovat loučení. Není vhodné ani odejít nepozorovaně bez rozloučení. Stačí, když rodič dítěti v rychlosti oznámí, že teď půjde, brzo se pro něho vrátí a těší se, jak mu bude vyprávět o tom, co zažilo. Objekt nebo pusa a předání dítěte pečující osobě. Tento postup se nám osvědčil jako ideální u většiny dětí.

Samozřejmě, že se téměř u všech dětí z výzkumu objevily slzy, a některé z nich provázely i několik dní. Vždy to bylo ale podle mého názoru v únosných mezích. V takových případech jsme dětem nabízely svou náruč a hodně jsme s nimi mluvily o tom, že chápeme, jak je to pro ně těžké, že jejich rodiče se na ně těší a brzy si pro ně přijdou. Nezdá se mi vhodné o rodičích vůbec nemluvit, aby si na ně děti v počátcích adaptace vůbec „nevzpomněly“. Když se mě dítě zeptá, jestli si pro něho maminka přijde, nedělám, že jsem jeho otázku neslyšela, a nesnažím se ho zabavit hračkou. Věcně dítěti odpovím: „To víš, že si pro tebe přijde, a moc se na tebe těší.“ A až teprve poté mu vymyslím program, který ho dostane na lepší myšlenky.

## DISKUZE

Na závěr mé diplomové práce bych chtěla porovnat výsledky svého výzkumu s informacemi z odborných zdrojů, které jsem studovala v teoretické části. Dále se budu zabývat limity své práce.

Na první výzkumnou otázku odpovídá kapitola týkající se standardů kvality péče v oblasti adaptace. Po jejich analýze mě potěšilo, že naše DS veškeré standardy splňuje a snaží se jimi maximálně řídit. Jak píše Kropáčková (2016, s. 92), přístup jednotlivých institucí k adaptaci je individuální a neexistuje tak předepsaný „návod“, jak v adaptaci postupovat. Došla jsem ale k závěru, že standardy kvality péče v oblasti adaptace spolu s Příručkou pro rodiče, kterou vydalo MPSV, jsou vhodným pramenem, ze kterého mohou DS při tvorbě adaptačního plánu čerpat.

Odpověď na druhou výzkumnou otázku, tedy „Jaké jsou standardy kvality péče v oblasti adaptace konkrétní DS?“ zodpovídám podrobněji v praktické části DP v kapitole 6.6, které předchází obecné standardy kvality péče, a to společně s příklady dobré i špatné praxe.

Kdybych to měla shrnout, řekla bych, že naše DS zohledňuje individuální potřeby přicházejících rodičů, a hlavně jejich dětí. To se potvrdilo i v dotaznících, které vyplňovali po dokončení adaptace svého dítěte rodiče. Komunikace s rodiči je pro nás stěžejní a čerpáme z ní nejen v období adaptace. Snažíme se, aby se adaptační období několika dětí nepřekrývalo a měl tak každý svůj prostor a naši maximální pozornost. Pečující osoby mají odpovídající kvalifikaci a každoročně se vzdělávají na nejrůznějších kurzech, aby mohly poskytovat dětem stále kvalitnější péči. Důležitý je pro nás individuální přístup ke každému dítěti. Vzhledem k tomu každému dítěti poskytujeme dostatečnou dobu pro to, aby se adaptovalo. Důkazem toho je i konkrétní případ dítěte K, které se u nás adaptovalo déle než tři měsíce, a nakonec jsme skutečně došli do fáze, kdy se do DS těší a je tam spokojené.

U konkrétních případových studií jsem došla k závěru, že každé dítě je individualita, na čemž se shodují i odborníci. Zároveň lze pozorovat i stejné prvky chování a reakcí u dětí, které měly podobné startovní podmínky nebo rodinnou situaci.

Ukázalo se, že jednotný postup v adaptaci dvouletých dětí do dětských skupin neexistuje. Z mého výzkumu ale vyplývá, že existuje několik postupů, které by mohly dětem a jejich rodičům nástup do DS usnadnit.

Když se zaměříme na děti, za jeden z takových „pomocníků“ považují režimové karty dne, díky kterým děti cítí určitou jistotu a řád. S tím souvisí i dodržování tohoto řádu dne. Pro rodiče je zase hodně důležitá komunikace z naší strany, kterou jim dáváme najevo, že jsme partneři a směřujeme ke stejnému cíli – aby bylo jejich dítě spokojené. Mimo to všichni rodiče v dotaznících ocenili skutečnost, že jim v době adaptace jejich dítěte chodily fotky toho, jak se mu v DS daří.

Důležité je adaptaci neuspěchat a řídit se hlavně potřebami dítěte. Ne potřebami instituce, jak zmiňuje matka dítěte J, ale ani potřebami rodičů, kteří by v některých případech byli možná nejraději, kdyby dítě zůstávalo v DS samo od rána do večera hned od prvního dne. Za chybu v mém postupu a zároveň riziko adaptace celkově považují právě celodenní pobyt dětí v DS hned v počátku adaptace. Nyní už bych rodičům důkladněji vysvětlila, jaká rizika tento postup pro dítě přináší.

Při vypracování mé diplomové práce jsem došla k závěru, že existuje mnoho odborné literatury, která se týká adaptace dětí (i mladších tří let) v běžných mateřských školách, ale kromě již zmiňované brožury od Sotákové a Presslerové, která vyšla pod MPSV, jsem nenarazila na žádnou publikaci, která by se věnovala vyloženě adaptaci dvouletých dětí v dětských skupinách. Stejně tak je v repozitáři UK k nalezení několik akademických prací zaměřujících se na adaptaci dětí do mateřských škol, ale žádná neklade důraz na dětské skupiny a adaptaci dětí, které do nich začínají docházet. Svou prací jsem chtěla tuto mezeru zaplnit.



## ZÁVĚR

Zařazování dvouletých dětí do předškolních zařízení je v posledních několika letech poměrně diskutované téma, a i když se má diplomová práce nevěnovala výhradně této problematice, myslím si, že z teoretické části DP je patrné i to, že pokud je dítě vyvinuto ve všech potřebných oblastech, nic rodičům nebrání v tom, aby ho umístili do předškolního zařízení.

I když jsem z let strávených na univerzitě měla povědomí o tom, jaká jsou specifika práce s dvouletými dětmi a v jaké vývojové fázi se v tomto věku v jednotlivých oblastech nacházejí, našlo se zde mnoho nových informací a tipů. Práce pro mě tedy byla přínosem i z hlediska studia odborné literatury, která mi přinesla mnoho nových poznatků a nyní je mohu aplikovat ve své praxi.

Významnou částí diplomové práce pro mě byla analýza dotazníků, které vyplňovali rodiče a já jsem díky nim získala maximálně pozitivní zpětnou vazbu, kterou k našim postupům napsali.

Adaptace dětí v jakémkoli věku do jakéhokoli předškolního zařízení není podle mého názoru jednoduchým obdobím pro dítě ani celou jeho rodinu. Proto si myslím, že by se měly pečující osoby v DS a pedagogičtí pracovníci v MŠ v této oblasti neustále vzdělávat.

Doufám, že se tato diplomová práce stane přínosem nejen pro pečující osoby v dětských skupinách, ale především pro rodiče dětí, které adaptace čeká.

## Seznam použitých informačních zdrojů

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. Dítě a mateřská škola. Praha: Grada, 2008, 193 s. ISBN 978-80-247-1568-1.

KROPÁČKOVÁ, Jana a SPLAVCOVÁ, Hana. *Dvouleté děti v předškolním vzdělávání*. Dobrá školka. Praha: Raabe, [2016]. ISBN 978-80-7496-270-7.

KUHN, Brett R.; BORGENICHT, Joe; KEPPLER, Paul a BUFFUM, Jude. *Batole – návod k obsluze: rady pro údržbu a tipy pro řešení problémů*. Brno: Computer Press, 2010. ISBN 978-80-251-2960-9.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualizované vydání (Vydání 4., přepracované a doplněné, v Grada Publishing 2.). Praha: Grada, 2006, 368 s. ISBN 80-247-1284-9.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa : základní duševní potřeby dítěte : dítě a lidský svět*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2005. ISBN 978-80-247-0870-6.

NIESEL, Renate a GRIEBEL, Wilfried. *Poprvé v mateřské škole*. Rádci pro rodiče a vychovatele. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-989-5.

PIAGET, Jean a INHELDER, Bärbel. *Psychologie dítěte*. Přeložil Eva VYSKOČILOVÁ. Klasici (Portál). Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0691-0.

PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: vývojová psychologie*. 4., doplněné vydání. Praha: Portál, 2021, 399 s. ISBN 978-80-262-1783-1.

SPLAVCOVÁ, Hana a KROPÁČKOVÁ, Jana. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2004, 247 s. ISBN 80-246-0877-4.

THOROVÁ, Kateřina. Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt. Praha: Portál, 2015, 575 s. ISBN 978-80-262-0714-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Druhé rozšířené a přepracované vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2012, 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.

WICHTERLOVÁ, Lada, KOLÁŘOVÁ, Jitka (ed.). *Klíč k jeslím*. Praha: Gender Studies, 2007. ISBN 978-80-86520-22-3.

### **Elektronické zdroje:**

Adaptační plán DS Baby Nest součástí PVP DS. Dostupné z: [https://cs.babynest-nursery.com/\\_files/ugd/86f179\\_3c0520e862d14a64ae5a130fca631aa6.pdf](https://cs.babynest-nursery.com/_files/ugd/86f179_3c0520e862d14a64ae5a130fca631aa6.pdf)

European Commission/EACEA/Eurydice, 2019. *Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe – 2019 Edition Eurydice Report*. Luxemburg: Publications Office of the European Union. ISBN 978-92-9492-974-7

HAŠKOVÁ, H.; SAXONBERG, S. (eds. .; MUDRÁK, J. *Péče o nejmenší: Boření mýtů*. [N.p.]: Sociologické nakladatelství [SLON], 2012. ISBN 9788074191145. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=2268814&site=ehost-live>. Acesso em: 11 fev. 2024.

Průvodce pro naplňování standardů kvality péče. Dostupné z: [https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Pr%C5%AFvodce+standardy+DS\\_jednot\\_rann%C3%BD+tisk.pdf/ee1d34fa-74e1-9515-cab8-159213bfc9d6](https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Pr%C5%AFvodce+standardy+DS_jednot_rann%C3%BD+tisk.pdf/ee1d34fa-74e1-9515-cab8-159213bfc9d6)

Příručka pro rodiče MPSV – Možnosti péče o děti v České republice a specifika dětské skupiny /aktualizováno 07/2022/. Dostupné z: <http://www.dsmpsv.cz/cs/pro-rodice/informacni-materialy>

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, Výzkumný ústav pedagogický, 2021. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/>

SOTÁKOVÁ, H.; PRESSLEROVÁ, P.: Adaptační program pro děti v dětské skupině s akcentem na věková a vývojová specifika, 2019. Dostupné z:

[http://www.dsmpsv.cz/images/ke\\_stazeni/03\\_mpsv\\_adaptacni\\_program.pdf](http://www.dsmpsv.cz/images/ke_stazeni/03_mpsv_adaptacni_program.pdf)

Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání.

Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

## **Seznam obrázků**

Obrázek 1 Adaptační záznamy dítěte 38

## **Seznam tabulek**

Tabulka 1 Výzkumný vzorek 39